

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőséghez Jókai-utca 8. sz. küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

Előfizetési ár: egysz. évre 12 korona, félévre 6 korona.

Hirdetések jutányos áron közöltnék.

Egyes szám ára 30 fillér.

Az előfizetési és hirdetési pénzek

s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések **Karai Sándor** tanárhoz (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.

Az ev. ref. egyetemes tanügyi bizottság második felirata az elméleti jog- és államtudományi államvizsga és a jogi oktatás tárgyában.

Nagyméltóságu Vallás- és Közoktatásügyi Miniszter Ur!

Az elméleti jog- és államtudományi államvizsgáról és a jogi oktatásról szóló átdolgozott előadói tervezetet azzal a felhívással kegyeskedett Nagyméltóságod az ev. ref. egyetemes konvent elnökségével közölni, hogy annak Nagyméltóságod által megjelölt bizonyos intézkedéseire, a hatósága alatt álló jogakadémiák tanári testületeinek meghallgatása után, tenné meg észrevételeit. Minthogy azonban az ev. ref. egyetemes konvent 1901. évi áprilisi ülésének 66-ik jkőnyvi pontjában az ev. ref. egyetemes tanügyi bizottságot hatalmazta föl, hogy abban az esetben, ha az említett előadói tervezet véleményezés végett a konventi elnökséggel közöltnék, ennek nevében, a négy ev. ref. jogakadémia tanári karának meghallgatásával, nyilatkozhassék s nyilatkozatát közvetlenül terjeszthesse Nagyméltóságod elé: ezzel a fölhatalmazással élve, bátorkodunk észrevételeinket az alábbiakban előterjeszteni.

Igaz ugyan, hogy Nagyméltóságod világosan fölteszi a kérdéseket, melyekre véleményünket, illetőleg a konventi elnökség véleményét ismerni kívánja. De mielőtt az említett kérdésekre felelünk: azt hisszük, a rendkívüli fontosságu ügynek teszünk vele szolgálatot, ha megragadva az alkalmat, röviden kiterjeszkedünk azokra, a Nagyméltóságod leiratában különösebben ki nem emelt momentumokra is, melyekre nézve a Nagyméltóságod álláspontja és a miénk közt mutatkozó eltérés kiegyenlítését óhajtandónak tartjuk. Annál nagyobb bizalommal tehetjük ezt, mert hiszen — amint már az e tárgyban készített első feliratunkban is jeleztük — jelenleg

abban a kellemes helyzetben vagyunk, hogy az államkormányzatnak ugy a gyakorlati élet, mint a történelmi fejlődés követelményeit teljes mértékben kielégítő politikája a jogi szakoktatást illetőleg, nagyban és egészben megegyezik a miénkkel, s így csakis a részletkérdéseknél lehet szó közlünk véleménykülönbségről.

Könnyebb áttekinthetés végett, a fejezetek sorrendjét követve, legelőször is az 1. §. indokolásának arra a pontjára hívjuk fel Nagyméltóságod figyelmét, mely szerint az elméleti államvizsga szóbeli vizsga ugyan, de a jogtudományi vizsga néhány tárgyából, az elmélet köréből, írásbeli vizsga is tervezetik. Ezzel szemben Nagyméltóságod, konventi elnökségünket megnyugtatja, hogy az új tervezet rendelkező részében az írásbeli vizsga többé nem szerepel. Hát az igaz, hogy a tervezet rendelkező részében nincs szó írásbeli vizsgáról; de ha az írásbeli vizsga ellen első feliratunkban kifejtett érveink meggyőzték Nagyméltóságodat arról, hogy egy tisztán elméleti jellegű vizsgálaton fölösleges a jelöltektől még írásbeli dolgozatot is követelni, miután a szóbeli feleletekből is meg lehet ítélni, hogy a jelölt a vizsgálat tárgyainak egész anyagát megtanulta-e: akkor a törvénytervezet indokolásába az írásbeli vizsga terve bizonyára csak tévedésből csuszhatott be. Ezáltal mintegy kiegészítéseül azoknak, a miket az írásbeli vizsgálatra vonatkozólag már első feliratunkban előadtunk, megkívánjuk még jegyezni, hogy az írásbeli vizsgálatok annyival inkább mellőzhetők, mert a tervbe vett kötelező szemnariumokon — ami alább kifejtendő véleményünk szerint — a hallgatóknak különben is kellene írásbeli dolgozatokat készíteniök.

A 3. §-t akként óhajtánók módosítani, hogy a vizsgák rendjét és a vizsga-eljárást a közoktatásügyi miniszter az igazságügyminiszterrel egyetértőleg, az egyetemek és jogakadémiák meg-

hallgatása után állapítja meg. Ha ugyanis a tanulmányi rend megállapítása az egyetemek és jogakadémiák meghallgatásával történik: akkor ennek logikai folyománya, hogy a tanulmányi rendet mintegy kiegészítő s annál nem kevésbé fontos vizsgálati rend és eljárás megállapításánál is kikéri a miniszter az illető tanintézetek véleményét.

A 4. §-ban a jog- és államtudományi tanfolyam idő tartamát világosan meg kellett volna határozni annyival is inkább, mert az új tervezetnek sem rendelkező részében, sem indoklásában semmi nyomát nem találjuk az első tervezet ama rendelkezésének, melynél fogva a jog- és államtudományi tanfolyam mindenkire nézve 7 félévre redukáltatik. Ebből azt következtetjük, hogy Nagyméltóságod a jelenlegi 8 féléves rendszert kívánja fenntartani, s csak a védkötelezettségek teljesítő joghallgatóknak hagyja meg a 7 félév kedvezményét. Utalva azonban első feliratunkban kifejtett érveinkre ismételve kérjük Nagyméltóságodat, hogy a tanrendi zavarok elkerülése, valamint a jogi szakoktatás színvonalának megóvása végett, méltóztassék a 7 féléves kedvezményt, — mely egyetlenny nyugateurópai államban, a velünk szorosabb közjogi kapcsolatban álló Ausztriában és Horvátországban sem fordul elő, — elejteni s a végbizonyítvány kiállításának mindenkire nézve egyaránt kötelező feltételévé tenni 8 félévnek

hallgatását, a védkötelezettség teljesítő joghallgatókat a gyakorlatra szánt idő valamelyes meg rövidítésével kárpótolván.

Az 5. §. a „megfelelően szervezett jog- és államtudományi kar“ fogalmát és föltételeit határozván meg, a föltételek közé sorozza a többi közt azt is, hogy „a tanárok javadalmazása és az intézet egyéb szükségleteinek fedezete állandóan biztosítva legyen“. Ez ellen nekünk nemcsak hogy semmi kifogásunk nincs, sőt ellenkezeleg az a véleményünk, hogy az egész reform sikere jórészt ezen fordul meg. A jogi szakoktatás tervbe vett és általunk eléggé nem méltányolható decentralisatiójának alap gondolata azonban természetesen az, hogy a jogi szakiskolák versenyképesség tekintetében teljesen egy színvonalra helyeztessenek, s így arra kell törekednünk, hogy összes szükségleteik egyformán kielégíttessenek, s hogy még, ha az egyetemi tanárok és jogakadémiai tanárok — úgy, amint azt az abszolút kormány elrendelte — ugyanazon rangfokozatba és díjosztályba nem lennének is sorozhatók, legalább a különböző jogakadémiák tanárainak javadalmazása tekintetében szűnjék meg minden különbség. Ugyde ennek a célnak az elérése végett még az anyagilag legrendezettebb és legerősebb felekezeti főiskolák sem igen nélkülözhetik az állam segítségét ha csak a jogi szak versenyképességének biztosítása kedvéért kockára nem akarnák tenni többi inté-

TÁRCA.

Közistenítészeletünk.

III.

A prédikálás.*

Az volna a természetes dolog, hogy a ki a prédikálásról tart itt felolvasást, az hitszónok legyen maga is, nem csupán tapasztalathól, hanem hírneve után, hitszónok a szónak legigazabb, legteljesebb értelmében. A mi amerikai barátaink legalább ezt az elvet vallják, mikor innen Európából vagy saját földrészükről azokat hívják meg a collége-ban vagy akárhol másutt tartatni szokott felolvasásaikra, a kik, mint hitszónokok, nevet szereztek már magoknak, s a kik így képesek arra, hogy a reájok csodálkozva hallgató ifjúság előtt föltárják művészetöknek titkait. A mennyire azonban én észleltem ezeknek a felolvasásoknak a hatását, az a titok átadatlanul maradt, vagy talán áthatatlan is volt. Kétségen kívül sok jót tesznek az olyan felolvasások. A tanulók erős és megragadó hatású egyéniségekkel jönnek érintkezésbe, s bizonyos ráhatásban kell ezuton részesülniök, a minőben egy hitszónok azt a gyüleke-

zetet részesíti, a melyre vonzó és emelő hatással van. S mindig érdekes azokat a módszereket is ismerni, a melyek szerint azok dolgoznak, a kik jó munkákat visznek véghez; kétségbe lehet azonban vonni, hogy magok a hitszónokok tudnák, hol rejlik az ő hatalmok valódi titka. Sok ösztönünk, mely bennünket mozgásban tart, az értelmi világnak azon tájain fekszik, a melyekről nekünk csak homályos sejtelmeink vannak. S a módszer semmi esetre sem hatalom, bár a hatalom bizonyára általa dolgozik; a mechanismus nem élet, de az élet mindenesetre a mechanismus útján jelentkezik. Mind ezekből pedig az a tanulság, hogy nem kell nagyon is sokat várni a prédikálásról való felolvasásoktól, vagy a fölötté folytatott vitatkozásoktól.

Egyszer keresztülmentem egyik egyetemünk mérnöki osztályának műhelyein, s így szólottam barátomhoz, a tanárhoz: „gépeket csinálnak önök itt?“ „Nem“ felelt ő, „hanem gépészeket képezünk“. Szeretném, ha elmondhatnám, hogy ha nem prédikálásban áll az én élethivatásom, abban állana hát, hogy tudjunk prédikátorokat képezni. Mindenesetre feladatam az, hogy bírálgassam az egyházi beszédeket, és hogy erőmhöz képest támogassam e tárgy körül a hittanhallgatókat. Az ezen irányban való tapasztalat adja meg azt az értéket, a mivel egyáltalában bírhatnak az olyan megjegyzések, a minőket ezuttal én is tenni szándékozom a prédikációról

Egy dolgot nem szabad elfelejtenem, és pedig azt, hogy ez az én felolvasásom nem magában áll, hanem

* A prédikálásról szóló ezen felolvasást Dr. Stewart, st.-andrewsi theologiai intézeti igazgató tartotta. Cs. L.

zeti ágaik arányos fejlődését. Hogy az állam segítsége, — melyet Nagyméltóságod, első tervezetében kilátásba méltóztatott helyezni, — milyen alakban nyujtassék: arra nézve mi véleményyt nem adhatunk. De az világos előttünk, hogy a jogi szakoktatás decentralisatiója csak akkor fog bevélni, ha az állam lehetővé teszi a jogi szakiskolák szükségleteinek a kielégítését. Ellenkező esetben tartani lehet tőle, hogy egyes, szegényebb intézetek „szükségleteik fedezetét“ a tervezet kívánalma szerint „biztosítják“ ugyan; de szükségleteiket annyira leszállítják, hogy ennek következtében versenyképességet elveszítvén, lassu sorvadás áldozatává lesznek vagy pedig a kudarc biztos tudatában hozzá sem fognak a versenyhez, hanem sorsukba belényugodva, megsemissülnek. Hogy azonban be ne következék az az eset, hogy az államsegély örve alatt egyes felekezeti jogi szakiskolák fenntartásának egész terhe az állam nyakába szakadjon: a törvényben meg kellene állapítani az államsegély igénybevételének föltételét, oly módon például, hogy csak azok a jogakadémiák tarthatnak igényt államsegélyre, melyek a rendes tanszékeknek felét vagy kétharmadát megfelelő javadalmazással fenntartani képesek.

Ugyancsak az 5. §. b) pontját akképen kívánjuk módosítani, hogy „a tanulmányi rend a kir. jogakadémiákra nézve érvényes tanulmányi rendnél kevesebbet nem foglalhat magában“.

Ily módon jogakadémiáink szabadabb mozoghataása biztosíthatnák annélkül, hogy az állam érdekei sérelmet szenvednének.

Ugyancsak az 5. §. átmeneti intézkedésének, hogy abban az esetben, ha képesített egyetemi magántanár valamely jogakadémiai tanszék pályázatán részt nem venne: ideiglenesen, a habilitatio záros határidő, legfeljebb három év alatt leendő megszerzésének föltétele alatt, jog- és államtudományi doktorok is alkalmazhatók rendkívüli vagy helyettes tanári minőségben, s e határidő alatt a nyolc rendes tanár létszámába ezek is beszámíthatnak. Ily módon addig, míg a tanári succrescentia kellőképen biztosíthatnák, a tanszékek könnyebben és biztosabban be lennének tölthetők.

A 6. §. kapcsán ismételve kifejezzük abbéli véleményünket, hogy formailag is, de még a reform lényegére vonatkozó kételyek és félreértések eloszlatása szempontjából is célszerűbb lett volna az államvizsgálatra vonatkozó tervezetet az egész jogi szakoktatás rendjét megállapító törvény keretébe illeszteni be.

Végül a 12. §-ban megállapított elnöki vétójogra nézve bátorkodunk megjegyezni, hogy amennyiben a vizsgálati bizottságok elnökének és tagjainak kinevezése által a kormány teljes mértékben biztosíthatja a vizsgálatok kellő szigorát és színvonalát, s amennyiben a vizsgálati elnök, egyéni és hivatalos tekintélyére támasz-

csak egy rész az a „közistentiszteletünk“-ről szóló többi felolvasás között. Tudomásom szerint nincsen olyan presbyterianus egyház, mely a prédikációt a templomi istentisztelet lényeges részének ne tekintené, a melyik annak a közistentiszteletben nagy és fontos helyet ne juttatna. Ebből nem következik azonban, hogy a prédikációt egész tudatossággal mindenki az istentisztelet egyik részének tekintené, mert sokan, ha nem kifejezetten is, de valójában úgy látszanak gondolkozni, hogy a tulajdonképpen istentisztelet ott végződik, a hol a prédikáció kezdődik, mert csak az előbbi szól az Istenhez, míg az utóbbi már az emberekhez intéztetik. Kétségen kívül van a kettő között különbség, és könnyen tudatára juthatnánk annak, hogy minek kell lenni az egyházi beszédnek és sok fogyatkozástól is megmenekülnék egyházi beszédeinkben, ha élénkebben élne lelkünkben az a gondolat, hogy minden tény, melyet tudatosan Isten nevében végeznünk, neki szóló istentiszteleti tény, és hogy az egyházi beszédet a buzgalom ugyanolyan lelkének kell átjárnia, a milyen, nem ugyan valószínűbb, de talán egyenesebb kifejezést talál az éneklésben és az imádkozásban. De ennek a tárgynak a közistentisztelet főcíme alá történt foglalása folytán azonnal ilyen kérdések merülnek föl előttünk: vajjon a prédikálás szükségképen egyik része-e a közistentiszteletnek? Ha igen: micsoda viszonyban áll az a közistentisztelet egyéb részeivel? És miben áll annak saját természetét? S hogyan kell a hitszónoki teendőket a legsikeresebben végezni?

Ha az első kérdésre akarunk feleletet adni, nem mondunk nagyon sokat, ha azt mondjuk De Pressenséval, hogy „a prédikálás a keresztyén-égnek dicsősége és szükséglete, mely arra törekszik, hogy az evangéliumban levő isteni szentség és szeretet hirdetése által szentté tegye az embereket. Az istentisztelet, — folytatja tovább De Pressensé, — nem állhat pusztán prédikálásban, mert az akkor pusztá bölcséleti iskolai ténykedés lenne; de más oldalról a prédikálást nem lehet kicsinybe sem venni, mert azzal meg az istentisztelet hangját alacsonyítanók le.“ Ige és cselekvés, értelemmel való imádkozás, tanítással és intéssel egybekötött és azok által magyarázott istentisztelet: mindenha ezek voltak a teljes és szabad keresztyén élet föltételei. Voltak idők az egyház történetében, a mikor a prédikálást beárnyékozta és helyéből csaknem teljesen kiszorította egy kidolgozott és szemkápráztató szertartás, de még itt is fölfedezhetünk egy szándékosan készített nyílást, a melyeken át a csodajátékokhoz és az erkölcsi intelmekhez útaltak, hogy ezek pótolják a prédikáció hiányát. A reformáció, nagyjában véve maga is a komoly prédikálás folyamánya, visszaszerezte e templomi ténykedés megillető elismertetését és helyét. És a református egyházak közül azok, a melyeket presbyterianusoknak neveznek, mindig előtérben állottak a prédikált Ige jelentősége és hathatós volta felőli hitökkel, és azzal az ő állandó törekvésükkel, hogy a legjobb hasznát vegyék annak a fegyvernek, melyet az evangéliomi Ige ad az ő kezökbe. Attól nem kell félnünk, hogy mi a

kodva különben is mindenkor döntő befolyást gyakorolhat a vizsgálatra: az elnöki vétónak különösebb jelentősége nincsen. Ha azonban Nagyméltóságod az állami érdek hatályosabb megóvása céljából mégis ragaszkodnék az elnöki vétóhoz: akkor legalább méltóztassék azt minden vizsgáló-bizottságra egyformán kiterjeszteni, nehogy úgy tűnjék fel a dolog, mintha az egyik vizsgáló-bizottságnak nagyobb szüksége volna az ellenőrzésre, mint a másíknak.

Áttérve már most Nagyméltóságodnak a konventi elnökséghez intézett kérdéseire, van szerencsénk ezekre röviden a következőkben felelni meg.

Az új államvizsga jogtudományi és államtudományi tárgyainak megválasztása és csoportosítása kitünően sikerült. Különösen nagyjelentőségűnek tartjuk a rokontárgyak egybeolvasztását s bizonyos tárgyaknak, mint segédtudományoknak, a főtárgyakhoz való csatolását. Csupán afelett kell sajnálkozásunkat kifejezni, hogy a jogbölcészlet nemcsak az alap-, hanem az államvizsgálat tárgyai közül is kimaradt. Másrészt a tárgyak összeállítására nézve bátorokodunk megjegyezni, hogy ha a polgári törvénykezési jog — egészen helyesen — mint önálló vizsga-tárgy szerepel, akkor a bünvádi perrendtartás, minden félreértés kizárásával szintén önálló vizsga-tárggyá teendő, miután a viszony az anyagi és alaki büntetőjog közt ugyanaz, s amennyire

szükséges, hogy a jogász alaposan tudja az alaki magánjogot, épp oly szükséges, hogy teljesen tisztában legyen az alaki büntetőjoggal is.

A vizsgálat anyagának egy részletes utasításban leendő közelebbi meghatározását főképen azért tartjuk helyesnek, mert csak így hozhatók összhangba a vizsgálatok az oktatási rendszerrel, s mert a tantárgyak nagy száma és nagy terjedelme mellett csak így lehet a szigorubb vizsgálatokra kötelezett ifjakon legalább némileg könnyíteni. Különösen szükséges a magánjogra nézve, — mint amely a második alapvizsgálat tárgyai közt is szerepel, — szabatosan meghatározni, hogy annak anyagából mi jut az alapvizsgára s mi marad az államvizsgára.

Hogy az államvizsgálatra való bocsátásnak a végbizonyítvány előfeltételét képezze-e vagy sem, erre nézve saját jogakadémiáink tanári karai eltérő véleményben vannak. Azok, amelyek a tanszabadság korlátozását éppen az ifjuság érdekében szükségesnek tartják, azt kívánják, hogy a joghallgatók a harmadik év végén, tehát amikor még a végbizonyítvány nincs a kezökben, tegyék le az egyik államvizsgát s a negyedik év végén a másodikat. Mindenesetre alapos megfontolás tárgyát képezheti, hogy vajjon ma, amidőn az ifjak nagyobb része, sajnos, nélkülözi azt az élénk köteleességtudást, mely fölöslegessé tenné rájuk nézve a tanulási kényszert, nem lenne-e célszerű az által, hogy min-

prédikálást valaha értékén alul leszállítanók, bár befolyását kétségkívül gyakran veszélyeztetjük azon mód által, a hogy azt végezzük.

Az egyházi beszédnek az istenisztelet többi részeihez való viszonyát az istenisztelet saját jellege és az a bölcs tapintat határozza meg, a mely az egyházi beszédet a hallgatók szükségéhez és körülményeihez alkalmazza. Az egyházi beszédnek, mondhatjuk, két főcélja van: a tanítás és az intés; az első alatt a szentirat magyarázását a tani igazságot, az erkölcsi útmutatás fejtegetését kell értenünk, a második arra való, hogy fölrázza az érzelmeket, hogy a gyülekezetet közelebb vigye Istenhez és hogy az evangéliomot a maga egészében, vagy valamely külön célra annak valamely részét ajánlgassa. És ha ezen két elem közül egyiket sem szabad föltétlenül elveszteni szemünk elöl, mondhatjuk mégis, hogy nem mindig szükséges mindkettőt, legalább ugyanolyan terjedelemben felhasználni. És itt jó kérdésbe az egyházi beszédnek a terjedelme. Nem mondhatnók-e ki például, hogy abban az arányban, a mint az egyházi beszédben a tanító elem a túluralkodó, idő tekintetében ennek többet kell engedni, míg az intés céljaira többet ér egy rövid, lelkes hangú beszéd, mint a mennyit egy hosszúra nyújtott előadás eredményezne? Egy ilyenforma általános jellegű szabálynál lehetetlen egyebet fölláítani; mert, a mint azt mindannyian tudjuk, egyik ember tíz perc alatt már kifárasztja a maga hallgatóságát, míg a másik egy órán át is lebüvölve tudja azt tartani. Egy népszerű hitszónok, —

mindig föltéve, hogy az ő népszerűsége nem olyan eszközök használatában áll, melyek hivatala méltóságával összeegyeztethetetlenek és ahhoz az ügghöz, melynek szolgálatában áll, nem is méltók, — olyan hosszú ideig prédikálhat, a míg csak gondolja, hogy tárgyát még nem merítette ki, és a míg tudja, hogy az ő ereje a tanítás vagy az intés irányába haladásban jelentkezik erősebb hatással. Más oldalról meg teljesen lehetséges az is, hogy valaki röviden beszél és mégis unalmas. A gyülekezetről soha, de soha megfélekedni nem szabad, mert a prédikálás az a része az isteniszteletnek, a melyik egyszerre népszerű is és személyi jellegű is. Népszerű az abban az értelemben, hogy annak egész értéke attól függ, hogy milyen erővel tudja az a hallgatók érdeklődését lekötöni, miként tud azok értelmére hatni s szívét megindítani és megnyerni. De egyszersmind személyi jellegű, egyéni is az. Az egyházi énekekben és imádságokban szükségképen van valami megállapított és szabályszerű; azok közé a váratlanulnak eleme nem léphet be, de az egyházi beszédben a hitszónok egyéniségének szabad játéka van. A változókonny lép abban előtérbe isteniszteletünk állandó elemei között. Ez okból, kétségen kívül, különös hely is illeti azt meg a gyülekezet becsülésében. A prédikálásnak ezt a két vonását vagy irányát tehát, — nevezetesen annak népszerű és személyi oldalait, — szabadon és őszintén el kell nekünk ismernünk. Ha a templomi szószékéről adott tanítás nem érdekli a gyülekezetet, az vagy onnan van, hogy annak tárgya nem felel

den tanév végén vizsgálatot kénytelenek tenni, szorítani őket a tanulásra.

De mi bármennyire méltányoljuk is a tanszabadság bizonyos mérvű megszorítására való törekvést: mégis bizva abban, hogy a harmad és negyed éves joghallgatókkal, mint érettebb ifjakkal szemben, a tanszabadság fokozatos kiterjesztése talán nagyobb kockázat nélkül megkísérthető, s hogy az illetők azt az időt, melyet a vizsgálatra való készüléssel töltenének el, intenzívebb tanulmányozásra, a tudományokba való mélyebb behatolásra fogják fordítani: a harmadik évfolyam végén nem kívánjuk őket az első államvizsgálat letevésére kötelezni. Eltekintve azonban ettől, abból a szempontból is célszerűnek látjuk, hogy az államvizsgálatra bocsátás feltételül a jogi tanfolyam teljes bevégezése alapíttassék meg, mert máskülönben az előadói tervezetnek az az intentiója, hogy az államvizsgálat az eddigi legmagasabb minősítő vizsgának, jelesül a jogtudományi tudori foknak elméleti értékét teljesen pótolja, sőt egy vagy más irányban emelje is, — elérhető nem lesz. Ha mind ezen felül még azt is figyelembe vesszük, hogy a tanszabadságnak emkített korlátozása logikailag azt vonná maga után, hogy miként az alapvizsgálatoknál, úgy a harmadik év végén teendő államvizsgálatoknál is az ismétlésre utasított jelöltnek a vizsgálat tárgyait újból kellene hallgatnia, ami pedig a különben sem könnyű jogi

pálya indokolatlan és tulságos megnehezítését jelentené: akkor úgy hiszszük, eléggé megindokoltuk az előadói tervezet amaz intézkedésének helyességét, melynél fogva az államvizsgálatra bocsátásnak igenis a végbizonyítvány képezze előfeltételét.

Annak a gyakorlatnak megszüntetését, mely szerint államvizsgálat letételére olyanok is nyerhetnek engedélyt, akik a jogi tanfolyamot nem hallgatták, föltétlenül helyesnek tartjuk.

A tervezetnek a szemináriumi gyakorlatokra és a colloquiumokra, valamint a gyakorlatok és minimális mértékére vonatkozó intézkedéseit ellenben módosítani kívánjuk.

Hogy a szemináriumok tulajdonképeni rendeltetésüknek megfeleljenek, nem két, hanem legalább három tárgyra, nevezetesen a magánjogra, a polgári törvénykezésre és a büntetőjogra terjesztendők ki, sőt tekintettel arra, hogy az államtudományi szakcsoportnak legfőbb tárgyát, mintegy gerincét a közigazgatási jog képezi, még ebből is célszerű lenne praktikumokat tartani. Egyrészt a szemináriumi gyakorlatok sikerének biztosítása, másrészt az írásbeli vizsgálat pótlása szempontjából továbbá kívánatosnak tartjuk a Poroszországban divatozó és kitünően bevált ama rendszer meghonosítását, melynél fogva az államvizsgálatra bocsátásnak egyik feltételét képezze egy olyan írásbeli dolgozat bemutatása,

meg az időnek, a helynek, a körülményeknek; vagy onnan, hogy annak előadási modorában ninesen semmi vonzó erő. Olyan az, mint egy rosszul főzött és izléstelenül feltálat jó eledel. Blaikie tanár jól jegyzi meg, egyik idevágó művében, hogy „a skót prédikálásnak gyöngé oldala annak nehézségében áll; és ez abból az irányzathól eredt, mely a dogmatikai és magyarázó prédikálásban és a hallgatóság elméjének szokásos felfogásával és cselekvési irányával való megegyezés hiányában áll.” Ha időnk engedné, itt kellene megbeszelnünk 1. a sensationalismus, vagy az érdeklődéshajhászás s népszerűségvadászás törvénytelen eszközeit, és 2. az olvasott és rögtönzött egyházi beszéd viszonylagos előnyeit. A mi a sensationalismust illeti, csak épen röviden érintem, hogy abban kettős veszély rejlik: nem csak hogy elrontja az a hallgató étvágát, mint a sok cukrászsütemény és izgató eledel, hanem, a mint ez az utóbbi, a tulgyakori használat által elveszti ható erejét is. A szónoki képek, epigrammák, ragyogó színek folytonos ismétlődése kifáraszt; mint egy olyan levélben, a hol csaknem minden szó alá van huzva, a túlsok nyomaték már egyáltalában nem nyomaték. A nehézség elkerülésének vágya hagyatta félbe sok hitszónokkal a tani jellegű prédikálást, a mely eredményt sokan igen kedvetlenül néznek. Pedig ez a körülmény onnan eredhet, hogy a vallásos irodalom annyira föllendült és oly széles körökre kiterjedt, hogy a tanelvek főbb vonalaival való ismeretség bátran föltételezhető, s inkább a gyakorlati élet és szükségletek fejtegetését

várják a templomlátogatók. Ugyanakkor nem szabad azt sem elfelejteni, hogy a keresztyén igazság az alapja magának a keresztyén erkölcsiségnek is, az a forrása a morál indító hátalmának, s abban rejlik ennek vezető ereje. A mi az egyházi beszédek olvasását illeti, nekem az a véleményem, hogy a mennyiben az egyházi beszéd tanítani akar, szabályszerint jobb azt megírni és azután úgy olvasni fel. A tanítás soha sem lehet eléggé szabatos és pontos és értelmes. A rögtönzött egyházi beszédek nagyon is sok esetben szabatoság nélküliek és áradozók. Más oldalról az intés mindig erős hatást gyakorol, ha átjárja azt a pillanat érzelmé s ha az a hitszónok szívéből egyenesen a hallgató szívébe árad át. De mikor a prédikálásról, mint a tanítás eszközeiről beszélek, nem mulaszthatom el megemlíteni, a mit, úgy látom, gyakran elfelejtene, hogy nem csak a tanítás az, a mit a hitszónok felhasználhat, hanem a tanításnak más, a gyülekezet által hozzájárulható eszközeit is felhasználhatja ő: a bibliát, a vallásos irodalmat és a történelmet, s így tovább; épen mint a hogy egyetemeken egy tanár felolvasásai nem csak tartalmuknál fogva értékesek, hanem azon irányításnál fogva is, a melyet azok a tanuló további kutatásaihoz és ösztönzésére nyújtanak.

De végül is minden, a prédikálásra vonatkozó kérdés valójában azon a tételen fordul meg, melyre én már felolvasásom elején rámutattam, hogy a prédikálásnak legmagasabb, legigazabb értelemben vett titka, valószínűleg átadhatatlan másoknak. A személyiség, a

melyet a jelölt, iskolai pályá alatt, valamelyik szemináriumban készített.

Azt, hogy a kötelező gyakorlatok szóbeli vagy írásbeli colloquiumok által legyenek helyettesíthetők, nem fogadhatjuk el. A colloquiumokat, és pedig az írásbeli mellőzésével a szóbeli colloquiumokat, kötelezővé kell tenni úgy az egyetemeken, mind a jogakadémiákon, miután — amint azt a jogakadémiákon módunkban van már régóta tapasztalni — csakis a colloquiumok által fejlődhet ki a tanár és tanítványok között az a szorosabb, bensőbb viszony, mely míg egyrészt lehetővé teszi, hogy a tanár közelebről megismerje tanítványainak szorgalmát és tehetségét, másrészt gátat vet annak az egyetemeken száz meg száz esetben előforduló visszaélésnek, hogy a hallgatók egyrésze egész iskolai pályája alatt vagy felé se néz az előadásoknak, vagy mint ritka vendég látogatja azokat.

Az adjunktusok alkalmazására különösen az egyetemeken mindenesetre szükséges lesz, mert csakis ezeknek segítségével lehet majd a szemináriumi gyakorlatokat és a kötelező colloquiumokat megtartani.

Az alapvizsgálat tárgyainak megválasztása és csoportosítása tekintetében az előadói tervvel nem értünk teljesen egyet.

A első alapvizsgálat tárgyai, a tervezet szerint, a római jog és az európai jogtörténet, kap-

csolatban a magyar alkotmány- és jogtörténettel. Az európai jogtörténetnek még ha megvolna is az az instruktív értéke, melyet az előadói tervezet tulajdonít neki; még ha nem volna is annyira élvezhetetlen, hogy úgy mondjuk, megemészthetetlen, mint amilyennek néhány évtized tapasztalatai után bizvást minősíthetjük; ha úgy, amint ma tanítják, nem terhelné is agyon a történelmi adatok rengetek halmazával, a nevek és évszámok óriási tömegével a fiatal ember emlékező tehetségét: ma, midőn a közvélemény immár sürgetőleg követeli, hogy közoktatásunk minden ága nemzeties irányban fejlesszék s hogy a nemzeti szellem hassa át közoktatásunk egész rendszerét, — határozottan elhibázottnak és korszerűtlennek kell tartanunk az európai jogtörténet mellett a magyar alkotmány- és jogtörténetnek háttérbe szorítását. Ez utóbbi tehát szükségképen kiemelendő alárendelt helyzetéből s az első alapvizsgálat főtárgyai közé sorozandó olyaténképen, hogy nem az európai jogtörténettel kell azt kapcsolatba hozni, hanem megfordítva, az első alapvizsgálaton a magyar alkotmány- és jogtörténet kérdező tekintettel az európai jog fejlődésre. A vizsgálati rend illetően megváltoztatása természetesen maga után vonná idővel a tanrend módosítását is, amennyiben az európai jogfejlődés története a magyar alkotmány- és jogtörténet előadásainak keretébe illesz-
tetnék be, s az európai jogtörténetnek, mint

mágnetikus ráhatás, az önmaga, a tárgya, a hallgató-ság fölötti uralom, a melyek alkotják az igazi hitszónokot: adományok, nem pedig szerzett javak; lehet azokat fejleszteni és fegyelmezni, de betanítani és megadni nem lehet. Az egyháznak nem minden lelkésze „született szónok“ és valószínűleg nem is lesz egyház, a mely valaha ilyen lelkészekkel dicsekedhessenék. Az egyháznak más tevékenységi körök is van a prédikálás munkája mellett. Tekintettel arra a nagy munkakörre, melyre tevékenységük kiterjed, másra is ki kell terjeszteniök lelkészeiknél a figyelmet, mint a prédikálásban való különös természeti készségre; hiszen bizonyos az is, hogy a lekipásztorkodási adomány gyakran magasabb mértékben van meg az olyan lelkésznél, kinek a prédikáló ereje meg kisebb. De ha ez a tény azt teszi óhajtottá, hogy a prédikálási adományt, ha rendelkezünk azzal, használjuk fel, ha lehet, az egész egyháznak, nem pedig csak egy gyülekezetnek, vagy helységnek javára, — mert sokan vannak abban a gondolatban, hogy a lelkészek egy részét nem helyi, hanem az egyház általános rendelkezésére kellene alkalmazni, — ebből sem az nem következik, hogy a prédikálást ki kellene hagyni az istenisztelet egyéb alkotórészei közül, sem az, hogy a prédikálás a leghasznosabb munka ne volna azoknak a kezében is, akik a hozzá való adománynak legmagasabb formájával nem rendelkeznek. Bölcsen mondja Dr. Blaikie: „ha kevesebb adatott a rendkívüliből, többet kell fölhasználni a rendesből; ha a talaj szegényebb, mivelésének kell jobb-

nak lennie; hol kevesebb van a genialis, legyen ott több a kitartó szorgalmi és a szent életü emberekből; a hol kevesebb olyan ember küldetett ki, kik valamely szent ösztön erejénél fogva képesek volnának embertársaik figyelmét lebilincselni, legyen ott több olyan ember, kik Isten kegyelméből elhatározzák összes egyéb tehetségeik fejlesztésére, hogy az a követség, melynek végeztésével megbizattak, ne szenvedjen az ő kezeik alatt.“

Az az adomány, melyről most beszélünk, nem zavarandó össze a Szentléleknek adományával, kivéve ha mint Bésaléel és Aholiáb művészi ügyességében, minden lelki tehetség a Szentlélek által adottnak tekintendő. Sok ember teljes az Isten lelkével, a kiktől a hitszónok természeti adományai megtagadtattak. Mélyreható zavarnak tűnik ez föl én előttem abban „A görög és keresztyén retorikáról“ szóló rendkívül érdekes fejezetben, melyet néh. Dr. Hatch a „Hibbert felolvasások“ sorozatában tartott. Különbséget tesz ő, és addig egészen helyesen, a „prófétálás“ és a „predikálás“ között. „A próféta nem pusztán hitszónok, hanem önkéntelenül beszélő hitszónok volt.“ A predikálás egyenes ágon való leszármazottja volt az iskolák retorikai módszereinek; de ezekben az iskolákban „a retorika elől a hőcselelet,“ mely „a gondolkodás és élet területéről átment a magyarázat és irodalom területére. Így történt, — folytatja tovább Dr. Hatch, — a keresztyénséggel.“ Az igazság prófétájának egyszerű öltözetében jött az be a művelt világba, a melyet aztán meg is nyert éle-

önálló tantárgynak eltörlésével az összehasonlító jogtudomány vétetnék fel a tanrendbe.

A második alapvizsgálat tárgyai közt a nemzetközi jognak szerintünk nincsen semmi helye, miután annak magán- és büntetőjogi része a magán- és büntetőjog, közjogi része pedig az alkotmánytan, illetőleg a politika keretében ugyanis részletesen tárgyalatik; hanem ehelyett a második alapvizsga tárgyai közé okvetlenül föl kellene venni a közgazdaságtan irodalmát és elméleti részét, mint amely a népek gazdasági életét szabályozó magánjoggal oly szoros rokonságban van, hogy a magánjognak a második alapvizsga tárgyát képező elemeit a tanuló alaposan megérteni és elsajátítani sem lesz képes, ha csak a magánjogi intézmények gazdasági oldalát megvilágító közgazdaságtanban legalább némi jártassággal nem bír. Az államvizsgálat tárgyát azután a közgazdaságtannak főképen a statisztika által kiegészített gyakorlati része képezné. Egyébiránt, még ha nem volna is oly szoros kapcsolat a magánjog és közgazdaságtan között: napjainkban annyira fokozódik évről-évre ez utóbbi jelentősége, hogy ha a joghallgatónak a magánjogból a jogi tanfolyamnak úgy kezdetén, mint bevégeztével vizsgát kell tenie, ugyanez megkövetelhető tőle a közgazdaságtanra nézve is.

Az az intézkedés, hogy aki ismétlő alapvizsgára utasított, az alapvizsga tárgyait újból hallgatni köteles, a rend és fegyelem megóvása és fenntartása szempontjából bármennyire tet-

szetősnek látszik is, alaposabb megfontolást igényel.

Nekünk aggodalmunk van különösen a tekintetben, hogy ez az intézkedés a törvénytervezetnek a jogi szakoktatás decentralisatiójára irányuló intencióját meggyúsíthatja. A jogakadémiákon ugyanis nem adnak elő minden tárgyat minden félévben, s így ott az alapvizsgálaton ismétlésre utasított hallgatók minden vizsgatárgyat újból csakis akkor hallgathatnának, ha az egész első vagy második évi tanfolyamot megismételnék. Míg ellenben az egyetemeken módjukban állana a vizsga sikertelensége esetén a legközelebbi félévben az összes vizsgálati tárgyakat újból hallgatni, s a vizsgálatot egy félév múlva ismételni meg. Az egyetemek és a jogakadémiák tanrendjében mutatkozó eme különbségnek az lenne a természetes következménye, hogy a joghallgatók megint csak a tanulmányaik bevégezése szempontjából jelentékeny előnnyel kecsegtető egyetemekre tódulnának.

A mi tapasztalataink szerint, a baj melyet az említett intézkedés által az előadói tervezet orvosolni kíván, nem annyira abban rejlik, hogy az alapvizsgálatok nem eléggé szigorúak, mint inkább abban, hogy az említett vizsgálat rendes határidejét a hallgatók nagyobb része nem tartja meg, s hogy ennél fogva nagy számmal vannak olyan hallgatók, kik még harmad, sőt negyed éves korukban sem tették le az alapvizsgálatukat. Ezen a rendetlenségen kell tehát segíteni

tének szigorú valódiságával, testvériségének finom köteleivel s a vigasztalásnak és reménységnek isteni izenetével. Az ékesenszóló fecsegők egész raja tolongott körülötte, kik rábeszélést, hogy cserélje meg ruháját s nyelvét idomítsa át az ő nyelvükhöz, mert, úgy látszott, hogy így könnyebb és teljesebb győzelemhez jut. De a győzelmet a realitás árán nyerte meg... A kereszténység abban reménykedik, hogy a mesterségesen alkotott beszélők osztálya végül eltűnik, hogy a keresztényen prédikálásban a sophistikus elem, mint valamely muló pára, eltűnik a levegőben, még mielőtt megérkeznék az idők azon prófétáinak prédikálása, a kik, mint a rég elmúlt idők prófétái, úgy beszélnek pusztán, „a mint a Szentlélek adja nekik szólniok.“ De ha az Ur népe nem áll csupa prófétákból, még kevésbé lehet sophistáknak tartani mindazokat, a kik nem próféták. Ha nincs meg mindenkinek arra való sajátlagos adománya, sok kivihető a birtokukban levő adományok művelése által. És a Szentlélek hasznát veszi az ember természeti adományainak. Nem teszi az őt költővé vagy hitszónokká, épen mint a gyöngé hangot erőteljessé, a durva hangot lágygyá nem változtatja át. Fontos dolog, hogy ismerjük meg a prédikálás két neme közötti különbséget: azt, a mi csak kevés emberre nézve lehetséges, és azt, a mi a legtöbb által elérhető. Az a művésziesség, mely a templomi szöszékről olyannyira kellemetlenül hat reánk, rendszeren

onnan ered, mert ékesenszóló és eredeti akar lenni az, a kitől Isten az ékesesszólás és az eredetiség sajátlagos adományát megtagadta. Minden ember vesse próba alá a maga erőit és azok határait, és a mire képes, tegye azt a legjobb képességei szerint.

Van egy dolog, a melyről ne feledkezzék meg az a prédikátor, ki nem igényli magának a „szónok“ címet, — és ez az, hogy az ő tanításának meglehet a kívánt ereje, ha nem ajkainak ékesenszólása, de életének hűségese volta útján. Ebben áll a prédikálásnak az az ereje, melynek a lekipásztorkodásban van a forrása. Egy bizonyos skót gyülekezetben egy öreg lelkész szolgált. Egyszer egy ifju ember ment föl az öreg ember katedrájába, s nagy képességgel és szépen prédikált. Megszólítottak egy gyülekezeti tagot, hogy mondjon véleményét az ifju ember prédikálása felől. „No hát,“ — felelt ő, és bár felelete különösen hangzott, de a tisztelet és ragaszkodás jellemvonása tünt belőle ki, — én szívesebben hallgatom a mi öregünknek prédikációját, mint ennek az ifju embernek az egyházi beszédét.“

Csiky Lajos.

és pedig oly módon, hogy a rendes alapvizsgálatok határidejéül kizárólag június hó, a javító- és pótvizsgák határidejéül pedig kizárólag szeptember hó tüzetnek ki, ez utóbbi azzal a szigorú és semmi körülmények közt meg nem másítható kikötéssel, hogy akinek a szeptemberi javító- vagy pótvizsgálata sem sikerül, az köteles az illető tanévet megismételni, miután mint alapelv mondatnék ki az is, hogy addig, míg valaki az első alapvizsgát le nem teszi, nem iratkozhatik be és nem léphet át a második évre, s míg a második alapvizsgát le nem teszi, nem kezdheti meg a harmadik évi tanfolyam hallgatását. Évtizedek tapasztalatai győztek meg bennünket afelől, hogy így és csakis így lehet egyrészt a joghallgatók legnagyobb részének taanulmányaiban mutatkozó zavart és rendetlenséget megszüntetni, másrészt az alapvizsgák kellő színvonalát biztosítani.

Hogy a vizsgáló bizottságok tagjaiul első sorban az illető tárgyak rendes és rendkívüli tanárai neveztetnek ki, ezt helyesnek tartjuk. A vizsgáló bizottságokra vonatkozó intézkedések közül azonban néhányra bátorkodunk észrevételeinket megtenni.

Igy nevezetesen az államvizsgálat elméleti jellegének megóvása céljából, a szaktanárokon kívül a többi tanárok közül is ki kellene nevezni a bizottságba annyi tagot, hogy ha valamely szaktanár akadályozva lenne a vizsgálaton való részvételben, egy másik tanár által helyettesítessék. Ugyanezen célból a tanárok többsége a bizottságban föltétlenül biztosítandó. Konventünk elnökségéhez intézett leiratában jelzi ugyan Nagyméltóságod, hogy ezt a már első feliratunkban is kifejezett kívánságunkat teljesítette, amennyiben a bizottság öt tagja közül háromnak a tanári testület kötelekébe kell tartoznia; de az előadói tervezet 11. §-a szerint rendkívüli esetben ettől a szabálytól eltérésnek van helye. Végre kifogásolnunk kell azt az intézkedést is, mely szerint „a jog- és államtudományi karok tanárai azon karnál, amelyhez tartoznak, vizsgabizottsági elnökké ki nem nevezhetők.” Ha Nagyméltóságodnak vagy utódainak nem volna bizalmuk a kebelbeli tanár-elnökökhöz: módjukban van mellőzni őket, miután a kinevezési jogot az igazságügyminiszterrel egyetértőleg korlátlanul gyakorolják. Ha pedig nem bizalmatlanság képezné az említett tilalom indokát: akkor még kevésbé helyeselhető a törvénynek egy olyan rendelkezése, melyet hogy mily könnyen félre lehet érteni, mutatja az, hogy mi sem tekintjük azt egyébnek, mint bizalmatlanságnak a tanárok iránt.

Az államvizsgálatok helyére vonatkozó in-

tézkedésre; valamint arra, hogy a jelöltek bizonyos esetekben ahhoz az államvizsgálati bizottsághoz utasíthatók, mely állandó lakhelyükhöz legközelebb esik; végre hogy az ujonnan szervezendő doktori fokok szigorlataira csak az bocsáttassék, aki az elméleti jog- és államtudományi államvizsgát már letette, — semmi észrevételünk nincs.

Mindezek után ismét és ismét kifejezzük egyrészt legteljesebb elismerésünket Nagyméltóságodnak jogi szakoktatásunk újjászervezése körül kifejtett áldásos tevékenysége felett; másrészt köszönetünket azért a lekötelező előzékeny-ségeért, melynél fogva a nemzeti közművelődés szempontjából oly nagyfontosságú ügy előkészítésében kegyes volt a mi közreműködésünket is igénybe venni s a tervbe vett reformnak épp legjelentékenyebb elveire nézve véleményünket figyelmére méltatni.

Abban a reményben, hogy jelen feliratunkban kifejtett észrevételeink megfontolása után az immár kellőképpen előkészített reformnak a törvényhozás útján leendő életbeléptetése késedelem nélkül meg fog történni, mély tisztelettel maradtunk a magyarországi ev. ref. egyház egyetemes tanügyi bizottsága nevében

Budapesten, 1902. évi április hó 5-én.

Ballagi Géza

az ev. ref. egyet. tanügyi bizottság
jogi szakelőadója.

Antal Gábor

püspök, az ev. ref.
egyet. tan. biz. elnöke.

KÖZÉLETÜNK.

A debreceni egyházmegye közgyűlése.

A debreceni ev. reform. egyházmegye ez évi tavaszi közgyűlését ápril hó 8-án tartotta Debrecenben Dávidházy János esperes és Nadányi Miklós gondnok kettős elnöke alatt.

Esperes ur, buzgó imádsággal kérve a nagy Isten áldó kegyelmét munkálkodásunkra, a közgyűlést követő beszéddel nyitotta meg: „Ismét megnyílt előttünk az alkalom, hogy kötelességszerű munkáinkkal elébb vigyük egyházmegyénk dolgait, hogy közöttünk mindennek ékesen és jó rendben legyenek. S hiszem, hogy kötelességünk teljesítésében mindnyájunkat egyházunk igaz javának forró vágya lelkesít, az a vágy, az az óhaj, hogy ref. egyházunk azt a figyelemreméltó helyet, melyet magának józan vallásbeli hitével, példányszerű jellemével s gyanusíthatlan hazaszeretetével megszerzett, ne csak megtartsa, hanem az ősök ezen bástyájáról vezérintézetet löveljen szét, hogy ez uton is terjedjen a hittisztaság, az egyszerűségében tiszta nemes jellem s az önzetlen hazaszeretet. S bizony erős kitartásra ma van nagy szükségünk, midőn az ősök erős megpróbáltatásának ideje látszik elérkezni; midőn a felébredt vallási érdekltség színe alatt régi ellenségünk kárunkra, rövidségünkre igyekszik maga részére lenyügözni a korszellemet. Ily körülmények között bizony kívánatos volna,

hogy ügyünk támogatására a kövekből is támadjanak hű fiak. Ily körülmények között kétszeresen fájó, ha a mindnyájunkkal köz mulandóság ritkítja sorainkat, 'o-gyaszolja erőnket.

Azon őszinte örömet, a melylyel lelkem igaz érzetével üdvözlöm közgyűlésünk munkára megjelent tagjait, behomályosítja a veszteség gyászfátyola, a mely egyházi életünkre a közelebbi időben közülünk elszóltak halálával borul.

Mély megdöbbenéssel emlékezem egyházunk fényes nevű tagjának s vezérének *Tisza Kálmánnak* haláláról. Az ő elévülhetetlen érdemeit, melyeket hazájának s egyházának szentelt fáradhatatlanul munkás élete folyamán, egyházunk alkotmánya megvédésében s hazánk alkotmánya helyreállításában, egyházunk és hazánk felvirágoztatására irányult küzdelmei közben szerzett, — méltatni a történelem feladata leendő. Én ezáltal a veszteség nagyságának fájó érzése mellett csak azt kérem, hogy az ő nagy emlékét közgyűlésünk jegyzőkönyvének egy lapján örökítsük meg s részvétünkről értesítsük a gyászborult családot is.

A veszteség fájó érzetével jelentem be *Gróf Ráday Gedeon* volt bekecsbányai egyhm gondnoknak, az acél következetességű, puritán kálvinista jellemű szigorú erkölcsi itéletű, nagy szorgalmu s ritka buzgalmu világi papnak halálát, kinek érleleit a fáradhatatlan munkásságával összeszedett s igaz szeretettel dédelgett elszórt csontok megelevenedése mindvégig hirdetni fogja. Legyen megörökítve egyházmegyénk szerény jegyzőkönyvében is kegyelettel az ő példányszerű emléke.

Közelebbi, mert egyházmegyénk kebeléből származó veszteségünk az, a mely a debreceni egyház egyik szelid lelkű lelkésze, egyházmegyénknek előbb jegyzője, később hosszú időn át tanácsbírája: *Némethy Lajos* halálával ért bennünket. Ki életében mindig a békességet kereste s azt, mert látta szemével az ő Idvezítőjét, meg is találta; nyugodjék békén áldásunk kíséretében a feltámadás napjáig, a mely bizonynyal megleszen. Emlékét hirdesse egyházmegyénk jegyzőkönyvében is a kegyeletes feljegyzés.

De helyet kérek még egyházmegyénk egy szerény körben, csendben, de áldásosan hű kötelesség érzettel munkálkodott munkása emlékének is. *Szabó Antal* ez, az egyhm. gazdasági bizottság tagja. Mondjuk emlékét felújítva: „jól vagyon jó és hív szolgám, a kevesen hív valál. Legyen áldott emléke.

Egyházmegyénk tanítói karából van mult gyűlésünk óta eltelt rövid idő alatt érzékeny veszteségünk. *Szabó Imre* bárándi, *Varga Lajos* alsó-józsvai, *Demjén Lajos* és *Tóth Károly* debreceni igyekvő tanítóink hívtak el az általuk bensőleg szeretett s sikerrel futott pályától. Maradjon áldásban megörökítve az ő emlékezetök is közöttünk.

A nagy kegyelnű Isten pedig pótolja ki veszteségeinket.

Szives üdvözlétem nyilvánításával közgyűlésünket ezennel megnyitom.

A megnyitó beszéd egész terjedelemben jegyzőkönyvbe vétele mellett, az abban foglalt indítványokat határozattá emelte a közgyűlés.

Egyházkerületi képviselőkül megválasztottak: egyházi részről: Szele György, Biber József rendes, Miskolczi László. Póttagokul: világi részről: Fráter Barnabás, Nagy Ferencz rendes, Bernáth István póttagokul.

A minden tekintetben kifogástalannak talált s kelőleg okmányolt esperesi számadás egész terjedelmében jegyzőkönyvbe vétetik.

Kovács Lajos egyházmegyei pénztárnok 1901. évi számadásainak terhe alól, a szokott fentartások mellett, elismeréssel felmentetett.

Az egyes pénztárak vagyoni állása a következő:

Közigazgatási pénztár	17429	kor.	83	fillér
Lelkész-gyámint. pénzt.	171773	"	14	"
Bata-Győri alap	26464	"	47	"
Takarék-magtár	5786	"	10	"
Tűzkármentesítési alap	6351	"	22	"
Lelkész olv. egyll. pénzt.	848	"	02	"
Felsőbb leányisk. alap	1044	"	20	"

Összes vagyon: 229696 kor. 98 fillér

A mult évi állapotokhoz viszonyítva apadás van a közigazgatási pénztárnál 188 k. 91 fill. melyet a debreceni egyházban végzett egyházlátogatás költségei idéztek elő; a többi pénztár vagyon szaporulatot mutat a melynek teljes összege: 2319 kor. 14 fillér.

Az 1902. évi költségelőirányzat megerősített azzal, hogy a közigazgatási pénztárnál mutatkozó hiány, ezen évben, újabb kivetés nélkül, a tőkéből fedeztessék.

A lemondás folytán megüresedett egyházmegyei ügyvédi állásnak ideiglenesen helyettesel betöltése tudomásul vétett s az ügy végleges rendezése az általános tisztújításra marad.

Következett az egyházlátogatóság jelentéséből a debreceni egyházra vonatkozó résznek tárgyalása; erre vonatkozólag ugyanis a mult őszi közgyűlés elé a debreceni egyházból válaszirat lett beadva, melyről azonban a tárgyalás folyamán kitűnt, hogy a debreceni egyháztanács előtt meg sem fordult; épen azért az e. m. közgyűlés 85/1901. évi határozatával kiadta azt az egyházlátogató küldöttségnek, a presbiteriummal közlés és a maga részéről leendő felhasználás végett azzal, hogy az elhalasztott debreceni ügyekre vonatkozó jelentést eme válaszirat, illetve a presbyterium észrevételeinek figyelembe vétele mellett állapítsa meg és terjessze fel a tavaszi közgyűlésre.

A válasziratot az esperes megküldötte a debreceni presbiteriumnak azon felhívással, hogy az egyházlátogatóság közleményeire vonatkozólag maga a presbyterium hivatalosan nyilatkozzék, illetőleg értesítse arról, hogy a válasziratot tőle eredetnek vagy saját véleményét kifejezőnek tartja-e? A presbyterium elnöksége erre megküldötte a debreceni egyháznak ez ügyre vonatkozólag hozott következő határozatát: „presbyteri gyűlésünk az előterjesztést és az elnökség intézkedését, még pedig ez utóbbit helyesléssel tudomásul veszi, egyebekben azonban intézkedést ezuttal nem tesz, mert be kívánja várni a nt. egyházmegyének az egyházlátogatóság észrevételei és presbyteriumunk elnökségének előterjesztése folytán hozandó határozatát.“ Ily módon a presbyterium a válasziratot sajátjának elismervén, az egyházlátogatóság azt felvett jegyzőkönyvével — mely az esperesi jelentés alapját képezte — egybevetette s megjegyzéseit az egyházmegyei közgyűlés elé terjesztette.

Ezek szerint most 3 okmány állott az egyházmegyei közgyűlés előtt, melyeknek egybevetésével kellett a debreceni ügyekre vonatkozó határozatát meghoznia.

A valláserkölcsi állapotra vonatkozólag az egyházlátogatóság jelentésében ez foglaltatik: „Vasárnap délután mindenütt kátémagyarázat tartatik Debrecenben a hittanhallgatók által; *kőznep délután* istenitisztelet Debrecenben mindennap tartatik, imádkozván a *főiskolai tanuló*k, kevés számú gyülekezet előtt.

Kivánatos volna a lelkészi szolgálat érdekében, már most *imaházak építése* a város különböző részein s egyelőre az egyház által *segédlelkészek alkalmazása*.

A válasziratban ezekre vonatkozólag ez mondatik: „A mi az egyházlátogatásnak imaházak építésére és segédlelkészek alkalmazására vonatkozó észrevételét illeti, ennek fontosságát egyházi szempontból presbyteriumunk elismerte már régen. Ezt bizonyítja az, hogy a mikor lehetővé vált, azonnal nemcsak munkába vette, hanem a jó Isten segítségével be is fejezte a *Kossuth-utcai templom építését*. Legközelebb gondoskodott róla, hogy a *Csapó-kerti lakosok vasárnaponként isteni tiszteletben részesítsenek*. Régi óhajta, hogy a Szarvas-piaci, ma *Arpád téri templom a csapó-utcai* igen nagy és népes városrész számára *felepíttessék*. De bármennyire szíven hordozza is az új imaházak létesítését és ezek által egyházunk nagyon fontos érdekének előmozdítását: ebben a tekintetben várakozó állásban kell maradnia mindaddig, míg a nagy cél valószínűsítésére elég erősekké válnak az alapok, megjegyezzük azonban, hogy legalább egy templom felépítésére reményünk szerint nem sokáig kell várakozni, továbbá hogy az istentiszteletek tartásának rendezése folyamatban van.

Ugyane tárgyra vonatkozólag az egyházlátogatóság pótjelentése ezt tartalmazza: „Az imaházak s egyelőre állandó segédlelkészek alkalmazására vonatkozó óhaját az esperesi jelentésnek a válaszirat úgy látszik, nem akarta eredeti célzata szerint megérteni, midőn a templomépítési alapok erősödésének várására mutat s legalább egy templomnak felépítését nem sokára kilátásba helyezi. Az egyházlátogatóság óhaja az, hogy a nagyon kívánatos lelkészi és nem tanulók által teljesített, templomi szolgálat érdekében kielégítése ne odátassék a költséges és fényes templom építhetése idejére, hanem mielőbb s mennél nagyobb számban, a város különböző pontjain, torony nélküli s így kevesebbe kerülő imaházak építtessenek s látassanak el lelkészi szolgálattal. E templomok toronnyal ellátása s az álmások rendes lelkészi álmásokká fejlesztése a lelkiérdek kielégítése mellett nyugodtabban lehetne várható.

Az egyházmegyei közgyűlés idevonatkozólag azon óhaját ad kifejezést, hogy a város különböző részein imaházak rendeztessenek be s kellő számú segédlelkészek alkalmazásával tétessék lehetővé, hogy a főiskolai tanulók mellőzésével az istentisztelet lelkészjelgű egyének által végeztessék.

Bár határozat tárgyát nem képezte, közlöm az egyházlátogatási jelentésből a következő részletet: „Debrecenben ingyen iskoláztatás van A hatalmas Mária Terézia árvatartó alaphoz egy év alatt kiadatott: 59 egész és 185 félárvának ruhára 5465 kor. 65 fill., tanzszerre: 1036 k. 32 fill.; 8 árvának neveltetési segély 960 k; 10 árvának rendkívüli segély: 168 k; 73 egész árvának tartásdíj: 2580 k; 252 félárvának tartásdíj: 4284 k; 5 árvának havi tartásdíj: 88 k, tehát együtt 348 árvának: 14581 k. 92 f. Az egyház tanuló-árvák pénztárából kiadatott: árvák ruhájára: 672 k; neveltetési segélyül: 500 k; évi segélyül: 900 kor; egyszer s mindenkor segélyül: 314 k; együtt: 2406 k. Ezekon kívül az egyház ispotályi intézménye saját telepén látja el az erre felügyelő bizottság által felvett 137 szegényt.

A különböző pénztárak részére egy év alatt tett adományok és hagyományok összege: 4186 k. 72 fill.

(Folyt. köv.)

A szatmári ev. ref. egyházmegye közgyűlése.

Tartatott Szatmáron, 1902. ápr. 2. és 3. napjain Biki Károly esperes és id. Szegedi Antal e. m. gondnok elnöke alatt 47 lelkész, 5 vil. tanácsbíró, számos tanító, egyházi képviselő és érdeklődő jelenlétével.

Előző napon számvevőszéki, tanügyi bizottsági, és lelkészi nyug. és gyámintézeti ülések tartattak, melyeknek munkálatai másnap a közgyűlés elé kerültek.

A közgyűlés mindenek előtt kegyelettel adózott Tisza Kálmán, Szarka Boldizsár és id. dr. Farkas Antal emlékének, esperes indítványára elhatározván, hogy emlékezetüket jegyzőkönyvében megörökíti, a két utóbbinak itt külön gyászlapokat szentel és családjukhoz részvét iratot küld.

Ugyancsak esperes indítványára határozatban ment, hogy a közgyűlés, a testvér egyházmegyékhez köriratot intéz jótékony nőegyesületek, közelebről Lorántffy Zsuzsanna egyesületek alakítására. Alkalmat adott ez indítványhoz az, hogy a szatmári Lorántffy Zsuzsanna egyesület, közgyűlését épen ezen a napon tartotta.

Különböző bizottságok, küldöttségek jelentéseinek tárgyalása után örömdetes tudomásul vétetett, hogy egyik agilis világi tanácsbíró: Luby Géza orsz. képviselő, az egyházmegyei lelkészi nyug. és gyámintézeti 600 koronát küldött, mint ezen célra a fővárosban rendezett bál jövedelmét. Természetes, hogy a hálás köszönet nem maradt el sem ő iránta, sem rendező társai iránt.

Több felszólítást idézett elő a szatmári egyház azon jelentése, hogy iskoláit bezárja, mert a város államosítván az iskolákat, a felekezettől az eddig adott segélyt megvonja, s így nincs alap azok fentartására. Végre is nem segíthetvén a változhatatlan, sajnos tudomásul kellett venni az egyházmegyének a bejelentést. A sonkadi egyház államosítási törekvésének azonban útját állotta a közgyűlés, eddigi álláspontjához híven, mert itt az iskola fenntartás eddigi alapja megvan.

Az iskolaügyek közt örömdetesek is voltak. Így, a tanügyi bizottság jelentéséből örömmel értesült közgyűlés, hogy a tanítók működése általában dicséretre méltó, az istváni-egyház második tanítói állást szervez.

A közgyűlés többi tárgya egyházak és egyesek beadványai voltak. Ezek közt méltó külön felemlíteni, hogy a kis-ari egyház 60000 koronáért 250 hold földet vásárolt, a szatmár-németi egyház pedig a városnak, állami iskolai helyül 1100 □-öl területet adott el 22,000 koronáért.

A közgyűlés, első nap keveset végezhetett el a 68 pontból álló tárgysorozatból, mert már délelőtt 11 órakor felfüggesztetett, hogy a Lorántffy Zsuzsanna egyesület gyűlésén részt vehessen. Előkelő diszes közönség töltötte be ez alkalommal, a tágas városi tanácstermet. A megye és város tekintélyes prot. családainak női és férfi tagjai közül számosan jelentek itt meg, és jóleső érzés hatotta át lelkünket, mikor a ref. közszellem ilyen inpozáns megnyilatkozását láttuk, a mi Szatmáron különösen, kedvező hatás nélkül nem maradhat. Hála az elméknél és szíveknél, melyekben az eszme megfogamzott, melynek életrealósága már eddig is kétségen felül áll! Méltó példa a követésre másutt is!

A Domahidy István és Jakó Sándorné elnöke alatt tartott egyesületi gyűlésen képviseltette magát a budapesti Lorántffy Zs. egyesület is Sörös Béla gyűjtő fogházi lelkészszel, a ki küldőjének üdvözlését rokonszenves szavakkal tolmácsolta. Üdvözölte még a gyű-

Sz. L.

lést a nagy-bányai egyházmegye részéről Bencsik István esperes, a nagy-károlyi e. m. részéről Domahidy Elemér gondnok, a szatmári e. m. részéről Kiss Bertalan főjegyző és a szatmári egyháztanács részéről Rácz István lelkész. A gyűlés tárgya titkári és pénztárnoki jelentés, választmány kiegészítése és elnöknő választása volt. Erre a városi színházban műkedvelői előadás volt az egyesület javára, mely több száz korona hasznot hozott, dacára annak, hogy az érdeklődést tetemesen csökkentette, a közreműködésüket megígért Eötvös Károly és Haypál Benő elmaradása.

Az egyházmegye közgyűlés, a tárgysorozat nagyobb részét másnap végezte el, két bírósági ügy tárgyalása után, és utolsó tárgya az egyházmegyei tisztviselők lemondása és az általános tisztújítás elrendelése volt.

Az elmaradhatatlan közebeden több érdekes toaszt hangzott el, a melyekben erőteljesen nyilatkozott meg, a ref. egyháznak az 1848. XX. t.-c. végrehajtása iránt táplált követelése.

Kovács Lajos.

A felsőszabolcsi ev. ref. egyházmegye közgyűlése.

Nyiregyházán f. hó 8—9-én tartatott. Görömbei Péter esperes és Gencsi Albert gondnok elnöklésével. A gyűlés a helybeli templomban esperes ur szép imájával vette kezdetét, majd a vármegyeház termében folyt le az egyházi és világi tagok és képviselők élénk részvételével.

Ha szabad református embernek így beszélni, a gyűlés rossz omenekkel kezdődött. Két lemondás és legközelebb elhunyt nagyjaink elparentálása a szép tavaszi napon is borús hangulatot támasztott lelkünkben s ez a hangulat maradt meg s nyert igazolást gyűlésünk folyamán s a végét alkotó fegyelmi bírósági ítéleten is.

Jármy Márton t. bíró megrongált egészségi állapotára hivatkozással lemondván őszinte sajnálattal s közügyeink körül szerzett érdemei iránti elismeréssel s jókívánatainkal bocsáttatott el e. megyénk kötelékéből.

Fájdalom! szintén egészségének hanyatlása miatt kérte lemondása elfogadását gyámpénztárnokunk, Vas Mihály is s hiába kértük, hiába fejezték ki hivatalában szerzett érdemeiért egyháziak és világiak egyaránt őszinte szeretetüket és tiszteletüket: nem voltrábirható lemondása visszavételére s így utóda nyomban megválasztatott Tóth Gábor nyirbogdányi lelkész személyében, a ki helyett Vas Mihály viszont a számvevőszék tagja lett. Igen ékes és nagy alakjainkhoz méltó szavakkal parentálta el esperünk időszaki jelentésének kapcsán Tisza Kálmánt, Gróf Ráday Gedeont, Mikecz Jánost, szabolcsi alispánt Gróf Károlyi Tiborné sz. Gróf Dégenfeld Emmát, egyik legnagyobb jöltevőnket, ki 2000 koronát adott nem régen is e. megyei leányinternatusunkra. Egyházmegyénk ezen elhunyt nagy alakjaink családjának s azon testületeknek, a melyek őket közelebről magukéinak mondhatták, részvétirátát határozta megküldeni.

Időszaki bizottságunk maradt a régi, egyházkerületi világi képviselővé Mikecz János szab. alispán helyett Jármy Miklós lett. Az érmelleki egyházmegye azon indítványa, hogy a lelkészi és tanítói gyermekek e. kerületünk iskoláiban különös kedvezményben részesüljenek, miután ez oldalról különösen Debrecenben nem panaszkodhatunk, egyszerűen tudomásul vétetett.

Az e. m. leányinternatusi bizottság javaslata alapján elhatározott: 1. Felkéretik a főtiszt. e. kerület a

2000 kor. építési és 1000 kor. évi segély folyósítására. 2. Ugyancsak felkéretik Szabolcsvármegye az általa felajánlott évi 1600 korona utalására és 4 növendék jelölésére. 3. Bizottsági jegyző Dr. Bartók Jenő az internatusról memorandum készítésére kéretik fel, a mely a főtiszt. egyh. kerületre is felterjesztendő lesz. Igen megható jelenet volt midőn az e. m. tanító egyesület elnöke Horváth István nyiregyházai tanító szép beszéd kíséretében 200 koronát tett le aranyban, a gyűlés asztalára, mint a nevezett egyesület ajándékát a leány internatusra.

A parochialis könyvtárak lehetőleg minden egyházban szervezendők. Közalapi számadások leltárok, költségvetések a számvevőszék retortája és javaslatai alapján lettek elbíráva, az e. m. tanítói egyesület új s illetőleg módosított alapszabályai a számvevő székhez tétetett át. Egy nem rég elhunyt nagy emberünk után fennmaradt 2700 kor. tartozást az özvegy-árva gyámolda terhére törölte e. megyénk és szerintünk helyesen, de az ezen ügy körül kifejtett vita hangja, és modora sem helyesnek, sem izlésesnek mondható, igazi paprikás hangulat uralkodott olyan ha nem is az osztrák, de legalább is a magyar parlamentre emlékeztető. Kiemelkedőbb tárgy volt még az egyházak új osztályozása a lelkészválasztás alapjául, a hol a határok 1600, 2000, 2400 korona és az azon felüli lelkészi fizetések szerint állapították meg, továbbá Gelse anyásítása, a papi és a fehértői iskolák államosítása s egy sereg adásvevés és más nem közérdekű dolog.

A másnapon tartott k. ig. bírósági ügyek mind lényegtelenek, annál fontosabb az egyetlen fegyelmi, a Csiszár Imre zsurki lelkész ügye, a ki gyámleánya reversális házassága s egyéb hivatali hűtlensége s mulasztásai miatt hivatalvesztésre ítéltetett. Védekézése szánalmas, azon gondolatot ébresztette a hallgatóban, hogy az ő elméje nem ép, nem egészséges már.

Az első nap közebed volt, a melyen kivált az esperes ur és Andrásy Kálmán pohárköszöntője keltett nagy hatást és viszhangot a nyomott kedélyekben.

Korocs József.

IRODALOM.

„Bibliai képek“, rövid s népszerű bibliamagyarázatok, írta Sz. Kiss Károly. Ára 5 korona. Spitzer Sándor könyvnyomdájában Komárom, 1901. (Kapható a szerző nagy-igmándi ev. ref. lelkésznel, Nagy Igmánd, Komárom-megye.)

(Folytatás.)

A „XXVIII.“ sz. a. álló „A hamis bíró“ (Luk. XVIII. 1—7. v. alapján), a helyes nyomon járó, világosan oktató, hathatósan buzdító, határozottan építő beszéd.

A „XXIX.“ sz. alatti „Salamon boszuja“ (I. kir. II. 10—13, 16—25. v. alapján), figyelmet keltő, élénk színezéssel, könnyű szárnyakon lengő homília. A „XXX.“ sz. alatti, „A külső és belső érték“ (Luk. II. 37—39. v. alapján) című beszédében az evangéliumi elvek és igazságok oly szűk helyen torlódnak össze, hogy e miatt erejüket és hatásukat ki nem fejthetik, egymást és önmagukat gátolják a sikeres, üdvös érvényesülésben. Az evangéliumi nagy elvek sokasága szótárszerű bőségben özönlik a hallgatók fejére. A nagy készlet

csak földolgozatlan anyaghalmozásként áll itt előttünk. A XXXI. sz. a. önzetlenség s meglegedés" (II. Sám. XIX. 32-34, 37. v. alapján) igen jó indult beszéd, mely a jó rendezés áldásaiban is részesül. Biztos lép-tekkel törtet célja felé. E jó sikerű beszédben valóban jól esik látnunk, mily elhatározóan fontos és áldásos dolog a szónoki rendezés. Az I. r. erőteljes, gazdag és befejezett, illetve jól fejlett tagja a szónoki műegész- nek. A II. tag valamivel kisebb erejű, de az előbbivel mégis egyensúlyt tartva helyes irányban tartja a tár- gyalás menetét, célra törő szárnycsapásokat teszen. A kijelölt III. hiányzik, de ez mit se csökkenti — néze- tem szerint — az egész mű értékét, mivel szerintem a jól megadott alapterv többet ér mint a csekély mű értelemmel csupán bizonyos szorgalommal kidolgozott részletek.

Amaz talentumot és szakértelmet tételez fel, emez csak türelmetlen szorgalmat, tehát csak lelkiösmeretes kézművest kíván. A gyöngye kivitel jó tervet megrongál-hatja, de az egyszer elhibázott alaptervet semminemű szorgalom heyre nem hozza. A III. tehát csupán a pa- piron hiányzik.

A „XXXII.“ sz. alatti „Krisztus koporsójánál a nők.“ (Márk. XVI. 1-17. alapján) a husvétii történetet vázlatosan, hevenyészett vonásokban tárja elé, semmi- vel tul nem szárnyalva a hasonnemű válalkozásokat, melyek *arboe* és *vitrola* nélkül indulnak egy egy kis hittudományi kirándulásra, meglegedve azzal, hogy ott vessenek horgonyt, a hol szelek megengedik. Ilyen jó szándéku, de mégis csak a jó szerencse esélyeitől függő elmélkedésekkel csupán a hallgatóság bizodalját kockáztatjuk a nagy kérdések és cardinalis igazságok iránt.

A XXXIII. sz. alatti „Palota és sátor“ (I. kron. XVII. l. v. alapján) Rövid, velős, szép hatásos elmél- kedésekben gazdag, valóban tanító, építő sikerült ho- milia, melyet minden gyülekezetben igen jó sikerrel használhatunk. A gyűjteménynek egyik legértékesebb darabja ez.

A XXXIV. sz. alatti „A szerencsen főember,“ (Csel. VIII. 27-38. v. alapján) egy bibliai erőttől, protestáns bátorságtól, őszinteségtől, és a mi fő egy szilárd meg- győződés és élőhit lelkes apostolának öntudatától, me- rész szellemétől röpitett, nagy röperővel szálló beszéd ez, melyben az igazság nyilai szállanak. Csak ilyen sok jelzővel tudtam érdemét jellemezni, noha tartózkodó szoktam lenni a dicsérő jelzők pazarlásában. Dicséret helyett azonban azt az óhajtásomat nyilvánítom, vajha a jól és jogosan célzott nyilak sikeresen csapnának a célpontba. Kár, hogy az ily beszédet csak szűk körben, csak rossz hangvezető közegek és környezet mellett mondhatjuk el és nem juthat azokhoz, a kikhez el kel- lene jutnia.

E beszéd nyelve finom, választékos, éles kifeje- zései sem sértők; noha a nagy igazságok önmagokban is sérelmesek, főként mikor a főpap *szolgája* tanítja az etikét, mikor a jó *modor* a fődolog: mindazáltal e beszéd jogos gánost nem kaphat senkitől, ha csak a *főpap szolgájától nem* . . . „Igy“ beszélsz-é a fő . . . emberekről. Kár, hogy csak rólok beszélhet és nem éppen *velők*.

(Folyt. köv.)

V. Zs.

Az „Ébresztő“ című református néplapot (szerkesztőség és kiadóhivatal: Körösladány ref. lelkeszi

hivatal) melegen ajánljuk lelkésztársaink pártoló figyel- mébe. — Evangéliumhoz hü, de azért, — vagy helye- sebben: *éppen azért* minden rajongástól és betüimá- dástól ment szellemi s valláserkölcsei táplálékot nyújt ez a lap hiveinek számára s nagy erőt fejt ki a tekintet- ben, hogy a hamisítatlan kálvinista öntudat kristály- tisztaságában megőriztessék nemcsak a romanizmussal, hanem a szektáskodásra hajlandó pietizmussal szemben is. — Azt szeretnők mi, ha az a szellem hatná át hi- veinket, mely e lap minden sorából kiárad. Az érde- mes szerkesztő multja és neve kezes arra, hogy e lap irányja állandóan az eddigi lesz. — Terjeszteni kell.

Előfizetési felhívás a „Bibliai Képek“ II. köte- tere. Vasárnap délutáni s hétköznapi isteniszteletre szánt *Bibliai Képek* című rövid s népszerű bibliama- gyarázataimat mind a sajtó, mind t. lelkész'ársaim ked- vezőleg fogadván: a II. kötetet adom sajtó alá, ha kellő megrendelések lesznek.

Azok, a kik 3 korona 50 fillért legkésőbb május végéig hozzám utalványoznak, a II. kötetet, mely 60 beszédet hozand, augusztus végéig bérmentve, ajánlottan. Nagy-Igmánd, (Komárom m.) 1902 április 2. *Szentkúti Kiss Károly*, ref. lelkész.

Olesó Mikszáth. A Magyar Könyvtár legutóbbi márciusi sorozata folytatja e Radó Antal szerkesztette kiváló gyűjtemény olesó Mikszáth kiadását, a mely ut- törő és eléggé alig méltányolható vállalkozás élő klasz- szikusaink népszerűsítése tekintetében. A jó palócok és Szent Péter esernyője után most a tót atyafiak jelen- tek meg, a nagy humoristának ez a szebbnél-szebb rajz- és novella sorozata, a mely irodalmunkban egyetlen méltó párja A jó palócok-nak. A tizenegy ives kö- nyv a Magyar Könyvtár 277-278. száma s ára 60 fillér. — Van a márciusi sorozatnak még egy értékes füzeté, Be- nito Pérez Galdos-nak, a nagy spanyol írónak Elektra című színműve (233-234. sz.), melynek első előadása szinte forradalmat támasztott Spanyolországban. A rend- kívül drámai erővel megirt darab tudvalevőleg azokat ostorozza. a kik olyan nőket is kolostorba kényszeri- tenek, a kik semmi hivatást sem éreznek magukban rá. A minden tekintetben hü és kiváló fordítást Radó An- tal készítette A Magyar Könyvtár egyes száma 30 fillér. A gyűjtemény egyes füzetéi, valamint a teljes gyűjfe- mény részletfizetésre is megrendelhető a Lampel-Wodi- aner-féle udvari könyvkereskedésében, Andrassy-ut 21. sz.

K Ü L F Ö L D .

Az evangélistatio munkája Svájc katolikus kanto- naiban.

Azt a nézetet, mintha Svájc csaknem egészen re- formatus volna s így ott teljesen hiányoznék a sötét klerikalizmus ellen való küzdelem, a tényleges viszo- nyok hangosan megcáfolják. Az 1900. évi népszámlálás szerint 1,918,191 református s 1,383,135 katolikus van Svájcban. Szerencsére a lakosságnak a gazdagabb elemét képezik a reformátusok s a virágzó városok, a vagyonos kantonok az ő kezeikben vannak. A Zwingli idejéből származó ellentét a református és a katoli- kus kantonok között még ma is fennáll, sőt elmond- hatjuk, hogy évről-évre feszültebb lesz. Minden indít- vány ellen, a mely a szövetségi gyűléstől ered, a kat-

holikus kantonok sikra szállanak s ha népszavazásra kerül a dolog, mindig az ellenkezőt akarják, mint a református kantonok.

Bár a Jezsuiták a szövetségi törvény szerint ki vannak tiltva Svájc területéről, azért a nemzetközi klerikalizmus itt is megtalálja az eszközöket, hogy mi képen agításon a szabad szellem, a protestantizmus ellen. Az ultramontánoknál már régen szálka volt a szemökben, hogy Svájcnak öt egyeteme és ezen kívül a neuchateli akadémia református jellegű. Felállították tehát a felekezeti jellegű egyetemet önző céljaik ápolására Freiburgban. Hogy itt milyen szellem uralkodik, legjobban bizonyítja azon körülmény, hogy 1897-ben hat német tanár hagyta ott az egyetemet azon okból, mivel a szabad vizsgáldást, a Censura nélküli felolvasásokat nem engedték meg nekik. Erre, tudjuk, a németországi egyetemek azzal feleltek, miszerint kimondták, hogy egyetlenegy diáknak sem fogják beszámítani a freiburgi egyetemen eltöltött időt. Így aztán nagyon gyenge lábon áll a klerikalizmus ezen tanintézetének az ügye, dacára annak, hogy a múlt évben egy jezsuiták által nevelt herceget nyertek meg tanáruul a szászországi Miksa személyében. Ez a jeles férfiú türelmetlen magaviselete által már hazájában is sok kellemetlenséget csinált.

Freiburgon kívül igen erős fészke az ultramontánoknak a berni Jura katolikus vidéke, a mely közvetlen Franciaország mellett fekszik, a honnan a nacionalisták és a klerikalizmus évek óta állandóan izgatják nyugoti Svájc katolikusait. Hogy ezen izgatás milyen brutalitásokban nyilvánul, mutatja a következő eset: Le Garrec nevű francia pap áttért a protestáns vallásra s Pruntrutban (Bern kanton) felolvasást akart tartani egy ezen célra kibérelt teremben. Az előre jelzett felolvasás címe ez volt: „Egy áttért története“. Midőn a felolvasás kezdetét akarta venni, néhány ultramontán botokkal felfegyverkezve megjelent a teremben, hogy azt megakadályozza. Le Garrec aztán megkezdte a felolvasását a következő szavakkal: „Önök ismerik felolvasásom címét és tudják, hogy ki vagyok, de azt még nem tudják, miszerint saját történetemet akarom önöknek elbeszélni, hiszen már 14 hónapja, hogy a kolostornak 20 évi tartózkodás után hátat fordítottam. Ezen husz év alatt tévedtem és másokat is tévutra vezettem. És most lelkiismeretem azt parancsolja, hogy a nép közzé menjek s igyekezzem jóvá tenni azt a sok rosszat, a melyet eddig elkövettem. Ez az oka annak a miért ma önök között vagyok. Eddig megelégedtem azzal, hogy védekeztem a római tévelygéssel szemben“. Megállj, kiálltotta közbe egy ur s erre éktelen lárma és fütyölés következett. A felolvasó nem jött zavarba, hanem folytatni akarta az előadását. És most néhány ur a védtelen felolvasót megtámadta, botokkal annyira verte, hogy ha a rendőrség közbe nem lép, az áttért lelkész életével fizette volna meg fellépését. Az egész botrány, a mint később kitűdött, abban leli magyarázatát, hogy a Conservatív párt az esemény napján a felolvasás megkezdése előtt néhány órával összehívta híveit úgy nevezett „Cercle catholique“-ba, a hol előre megbeszélték a teendőket az áttért lelkész felolvasásával szemben. Így tisztelik még a szabad Svájcban is az ultramontánok a szólásszabadságot.

Szükségesnek tartottam a két felekezet egymáshoz való viszonyának feltüntetésére ezeket előrebocsátani, mielőtt az evangelisatio munkájára áttértem volna.

* Lásd ezen egyesület részletes i-mertetését „Élmények és tanulmányok Svájcban“. Című munkámban, 133, 134. l.

Az evangelisatio munkája Svájcban az áldozatkészségnek, a nemes türelemnek kiváló bizonytsága. Az evangelisatióknak itt az a legfőbb célja, hogy a katolikusokat megismertesse a bibliával, az evangélium magasztos eszméivel. Ezen nemes célt leghatásosabban előmozdítja a „Prot. egyházi segélyegylet“, a mely immár 60 éve működik*. Maga a katolikus svájci nép az egyesület működése iránt barátságos érzellemmel viselkedik, de ezt a papságról természetesen nem lehet elmondani. Minden nehézség dacára is a protestantizmus szépen terjed a katolikusok között. sőt még oly helyeken is, a hol ez előtt arra még csak gondolni sem lehetett. Mindnyájan tudjuk, hogy a protestánsok menyire fájalták, miszerint éppen Einsiedeln, a hol Zwingli tulajdonképeni reformatori működését megkezdte, egészen a legújabb időkig a római sötétségében maradt. *Es most az Arthban (Zug kanton) lakó protestáns papnak megengedték, hogy Einsiedelnben is működhessék s a község hatósága éppen a kolostorral szemben egy helyiséget bocsátott rendelkezésre protestáns istentisztelet tartása végett. Az első istentiszteletet 1900. karácsony estéjén tartották meg Einsiedelnben.*

A svájci prot. segélyegylet, azonkívül, hogy nagy összeggel segíti a külföldi evangéliumi mozgalmakat, az evangelisatio munkájára Svájcban évenként körülbelül 200 ezer frankot költ. Ezen óriási kiadást sok tekintetben fedezi azon összeg, a melyet e célra reformáció vasárnapján az összes svájci protestáns templomokban gyűjtenek. Az így begyűlt összeg 1897-ben 32 ezer, 1899-ben pedig már 60 ezer frankra rugott. Az utóbbi összeget az Arth-Goldanban építendő templomra fordítják.

A protestáns kantonok között az evangelisatio munkája a következőképen van felosztva: Genf nem kevesebb mint 61 helyen segít hirdetni az evangéliumot a szomszédos franciaországban, Waadt kanton Wallisban munkálkodik, míg Bern a következő katolikus kantonokban: Freiburg, Wallis és Luzernben. St. Gallen saját kantonának a katolikusai között terjeszti az evangéliumot, Zürich pedig Zug, Schwyz, Unterwalden és Uri kantonokban fejt ki buzgó tevékenységet. Basel Tessin evangélisálására hoz rendkívül sok áldozatot.

(Folyt. köv.)

Veress István
ev. ref. lelkész.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Szózat a magyar protestáns társadalom nagyjaihoz és kicsinyeihez!** Komor idők, vészterhes napok olomsúlyának hatása alatt érlelődött meg bennünk a budapesti főiskolák protestánsok ifjúságában az a szívet gyújtó gondolat, hogy egy hatalmas szervezetbe gyűljünk össze, mely szervezet az isteni szeretet, s hazafiság szent jelszavával zászlaján küzdjön a mai szeretetlen világban protestáns édes egyházunk, magyar hazánk érdekében, erkölcsi hatalmát érvényesítse a társadalmi élet minden mozzanatában, kihasson nemcsak az ifjúság jelen működésére, hanem ez ifjából lett férfiak munkásságára is. . . . Ez a szervezet a „Bethlen Gábor-kör“, melynek alapszabályait most ujabbban hagyta jóvá a nagym. Belügyministerium. Mielőtt már

megkezdett utunkon tovább haladnánk, eszünkbe ötlük a tapasztalásnak tanítása: „Mi az ifju lelkesedés az öregek tanácsa, mi a szent lángolás éltető szer nélkül: aranypor! Arany ugyan, de csak por, melyet gyenge szellő is szétfu, s egy pillanat, nem marad nyoma sem. . . . Hozzátok fordulunk tehát magyar protestáns egyházunk oszlopai: apáink! anyáink! Tekintetek e lelkesedéstől égő ifju seregre! Összegyűltünk, hogy szívünkben duzzadó erővel, ajkunkon az Igével biztassuk, tanítsuk egymást s szent célunkban tiszta kutfőre lelve, terjesszük a mai rideg világban Krisztus szeretetét! Nem karddal, nem csatamezőn kell ma küzdenünk, hanem észszel, szívvel az emberek között. Bátorítani a kishitűt, felemelni az elesetett, tanítani a tudatlant, meggyőzni a közönyt, része-iteni a társadalmat az igaz hit isteni világában: ez a mi célunk, ez a mi törekvésünk! Bérmerre tekintünk oly sok a nyomor, a lelki testi szegénység példája, oly sok a tenni való. S mi tenni akarunk! És e nagy feladatok zsiabasztó terhe alatt szükségünk van a Ti tanácsotokra, a Ti gyámolítástokra. Tehetetlenek vagyunk! Nincs anyagi erő! Pedig mennyit tehetnénk! A magyar protestáns önérzet talán egy kor ifjuságában sem lángolt oly tisztán, oly szent erővel, mint a maiban. Felhívó szózatunkra százak gyülekeztek körénk, s ma már mintegy 600 ifjú áll egy csoportban, testvéri szeretettel munkára, csatára készen. 600 magyar! 600 protestáns intelligens ifju! Micsoda kincs! Micsoda erő! Oh, ha a mindenható megengedné, hogy ezt a kincset, ezt az erőt igazán használni tudnánk, ha kellő eszközök birtokában működését Ti segedelmekkel irányíthatnák: mennyi hasznát látná ennek a Hazá s e szép hazának mindenkor legerősebb oszlopa: Protestáns Egyházunk! Lépjete be alapító-, pártoló-tagjainak sorába! Gyarapítsátok adományaitokkal a Bethlen Gábor-kör alapítókéjét. Alapító tag az, a ki legalább 50 koronát fizet a kör pénztárába; pártoló tag az, a ki évi 2 koronát fizet. Ezenkívül a legkisebb adományokat is a leghálásabb köszönettel fogad ifj. Kelemen Mór, főpénztáros (VIII. ker., Aggteleki-utca 17., II. em.). Hallgassátok meg tehát kérő szózatunkat! Legyetek velünk munkálkodásunk napjaiban! Gyámolítsátok szellemileg és anyagiilag tenni vágyó seregünket! 1902. április havában. Hazafias üdvözlettel Gulyás József, főtákar. Barsy Károly, alelnök. Miklós Elemér, elnök. ifj. Szilassy Aladár, főjegyző. ifj. Kelemen Móricz, főpénztáros.

— **Konfirmáció alkalmával** Uj testamentumok nálam kaphatók. *Dr. Moody András*, Budapest, V., Rudolf-rakpart 8. sz.

— **Triász-nak!** Azért kérdezem, hogy foglalkoztál e az ének történelemmel, mert úgy látom nem. *Ezt a dallamot* én még ezelőtt husz évvel (1882.) beadtam, s meg is jelent az „Ének füzetek“ harmadikának 206. lapján, akkor megírtam a geneológiáját, most se kedvem, se időm egyebet mondani mint azt, hogy könyvedben — a századokon át nélkülözött felügyelet és correctura hiányán — ferditve, hibásan van. — Egyébb szörszálhasogatásodra azt mondom, hogyha az énekbizottság a számos és nagyon eltérő s egymással ellenkező bírálatok után indulna, úgy járna mint a „*Molnár és fia*“ mesében van: „végre a szamarat nekünk kéne a hátunkon hordozni! — Vale! *Kálmán Farkas*.”

— **Tanítóképesítő vizsgálat** a debreceni ev. ref. főiskolai tanítóképzőben. Az ugynevezett tavaszi tanítóképesítő vizsgálat folyó hó 21—23. napjain tartott meg tanítóképző intézetünkben. A vizsgáló bizottság főtiszt. *Kiss Áron* püspök ur elnöklete alatt, ki a

megnyitó értekezleten és a vizsga befejezésén személyesen jelen volt, *Dávidházy János* esperes vezetésével *Zsigmond Sándor* egyh. kerületi főjegyző, *Balogh Ferencz* egyh. kerületi tanácsbíró tagokból és a tanítóképző intézeti tanárokból alakult. A vizsgára jelentkezők száma 28, kik közül első részvizsgát tett 1, egész vagy befejező vizsgát 14, vallástani pótvizsgát 6, javító és egyéb pótvizsgát 7. A vizsga rendje szerint f. hó 21. napján az írásbeli s azzal párhuzamosan a javító és pótvizsgák, 22-én és 23-án a szóbeli s záradékul a gyakorlati vizsgák tartattak. A vizsga eredményéhez képest 15-en oklevelet, 7-en igazolványt nyertek, 6-an egyes tárgyakból javításra utasítottak, *Oklevelet* nyertek: *Bakk Béla* nevelő *kitűnő* osztályzattal, *Batta Tibor* bojti, *Császár Bertalan* tünogyi, *Gaal Ferencz* szalacsi, *Kárpáti Károly* karcagi, *Kurpé Gergely* szeghalmi, *Lovász József* mezőszási, tanítók *jeles* osztályzattal: *Borsó Imre* ramocsaházai, *Cseh Károly* tuzséri, *Erdélyi Gusztáv* rápolti, *Kovács Mihály* balmaz-ujvárosi, *Kremán Lajos* dévaványai, *Tóth Kálmán* agárdi, *Juhos Lajos* nagyecsedti tanítók, *Rácz Mária* aszalói tanítónő *elegendő* osztályzattal. *Vallástani* pótvizsgát tettek: *Homolya Etelka* turkevei tanítónő *kitűnő*, *Pávai Erzsébet* földesi tanítónő *jeles*, *Tóth Margit* turkevei tanítónő, *Szabó Károly* mikepércsi, *Szűcs Balázs* árpádi tanítók *elegendő*, *Turóczy Jolán* hajduböszörményi polgári iskolai tanítónő *jeles* osztályzattal. *Az orgonázásból* pótvizsgát tett *Szabó Kálmán* hajduböszörményi tanító *jeles* eredménnyel. Isten áldása kísérje ifju tanítóinkat nehéz, de szép pályájokon.

— **Lelkészbeköszönése.** Keresztesi Károly volt jákói ev. ref. lelkész, ki február 23-án a kis szántói ev. ref. egyház tagjai által egyhangu lelkesedéssel lelkészül választott, folyó április hó 6-án foglalta el új állomását. — Uj lelkész a zsufoláig megtelt templomban szónoki hévvel előadott remek egyházi beszédével nemcsak saját hívei, hanem a nagy számú más vallásuk osztatlan szeretetét s becsülését kiérdemelte. Sok sikert s teljes megelégedést az új állomáson!

— **A pápa legújabb encyklikája** március 29-én jelent meg, melyet a katolikus világ feje az ő saját végrendeletének nevez. Mindenekelőtt halálat ad a pápa ebben az Istennek, hogy őt oly hosszú élettellel megajándékozta, azután elveit a katolikusok számára megegyezsere kifejtve, nagy sajnálkozással szól azon „támadásokról“ melyekben újabb időben az idvezítő egyháznak része volt. S itt felemlíti a házasság felbonthatatlanság ellen tapasztalt mozgalmakat. Végül a mai társadalmat képét festi meg, állítván, hogy ez a társadalom a teljes törvénytőlküliségnek megy elébe s int, hogy mindenki térjen vissza a Krisztushoz és a római pápához, honnan a világnak üdve és békéje egyedül reményelhető. A reformációról következőleg ír: „a történelmileg ismert okoknak egész sorozatából kelt ki a 16. századbeli reformáció, hogy az egyházat szíven szurja, mikor a pápaságot adáz dühvel megtámadta. És miután ez a reformáció a jog- és hitbeli ősegségnek ama kötelekeit, — melyek a népeket addig egy akolban édesanyjai felügyelet alatt egybetartottak, — széttepte, a keresztyének között sajnálatos s kárhöztraméltó meghasonlásra vezetett. Azt nem állítjuk, hogy ennek a mozgalomnak kezdettől fogva az lett volna a célja, hogy a világból száműzze mindazt, a mi természetfeletti, de mivel a római szék praerogatíváit, melyeken az egység nyugszik, megtámadta, másfelől meg a szabad vizsgálat elvét felállította, ezzel az isteni épületet alapjában rendítette meg s utat nyitott azon számnél-

külvaló változásokra, kételyekre és negatívokra még a legnagyobb jelentőségű dolgokban is, melyek az ujitók spekulációján is tulmentek". Ime a pápa írja ezeket! Bizony tehát nem lett volna nehéz Veress országos képviselőnek okmányokra hivatkozni, midőn országgyűlési beszédében a minap a Rómából jövő izgatásokról célzást tett s ezért Rakovszky és társai oly éktelen müdühvel támadtak rá. Elég lett volna erre a legújabbban megjelent pápai encyklikára rámutatni.

— **Káplántartási átalány.** A t.-löki egyház részére 125 k; t.-eszlári 125 k, t.-kóródi 125 k, jármi 62 k 50 fill, szemlaki 125 k, eöri 125 k, kiskereki 123 k 01 fill, van utalványozva. A nyugták beküldése után a tételeket kifizeti az egyházkerületi pénztár. Az ujonnan részesedő egyházakhoz külön felhívás küldetett.

— **Halálozás.** Főiskolánk nyugalmazott öreg professorát az anyaiak által ismert és szeretett **Tóth Józsefet** újabb csapás érte. Folyó hó 20-án eltemette **utolsó** gyermekét, **Sándor** nevű fiát. Valóban megrendítő az a jors, mely Isten akarata folytán ennek a férfiúnak jutott osztályrészül. Előbb elvesztette nejét, mikor még 5 gyermekének az édes anyára szüksége lett volna. Aztán serdülő korban levő leány: **Teréz** hunyt el. A veszteségek kegyetlen processusa itt kis szünetet tartott. Megvárta míg az életben maradt gyermekek célhoz jutottak. Akkor aztán sorban s gyors egymásutánban fosztotta meg a halál az édes apát minden gyermekétől. Előbbben ifju lelkipásztor **István**, néhány napra rá **József** a mérnök hunyt el, majd férjénél levő leánya **Mariska** tüzhálála következett. Egyetlen gyermeke **Sándor** Debrecen városának mezőrendőri fogalmazója volt még hátra s f. hó 20-án az agg apa ezt is eltemette. Most már igazán úgy maradt, mint „a szedés után a megszedett szőlő”. Legyen irgalmas, kegyelmes anyai csapással meglátogatott ember iránt a jó Isten s találjon könnyebbülést mindnyájunk részvéteben.

— **Küzdelem a szőlő peronosporája ellen.** Hogy a szőlő peronospora betegsége ellen védekezni kell, azt ma már minden szőlősgazda tudja, de azzal kevésbé van tisztában, hogy mikor, mivel és hogyan permete zen. A bordói lé, mely nem egyéb mint rézgálic és mészkeverék vizes oldata, a legbiztosabb szer ugyan a peronospora ellen, ha idejében és megfelelően erős összetételű készítmény el, csak hogy a bordói lé helyes elkészítése távolról sem oly egyszerű dolog mint azt a legtöbb szőlősgazda képzele: a rézgálic összetörése vagy forró vízben való feloldása, a mésztej elkészítése, ennek kellő arányban való hozzá keverése a rézgálic és víz előírás szerinti 1—2—3 százalékos oldathoz épen nem csekélység, mert sem pontos mérleg, sem lakmuspapír ott kinn a szőlőben nem szokott kéznél lenni. Az adagolás „szem-mértéke” a közömbösítés „találomra” történik és a vége vagy anyagpazarlás, vagy egy perzselő hatású folyadék. Nem is szólva arról, hogy a rézgálicot is országszerte hamisítják, s így a legnagyobb pedantéria mellett is az így elkészített oldat a beléhe-lyezett reménynek nem felelhet meg. Azért kell mindenütt, ahol a permetező folyadék elkészítését nem képzett szakember teljesíti, elsőbbséget adni a már kész permetező keverékeknek, melyeket egyszerűen a vízbe kell keverni megfelelő arányban és kész az oldat. Ezek közt a legkitűnőbb anyag a dr. Aschenbrandt-féle bordói por, melynek használata mindenütt, ahol csak kísérletet tettek vele, a legjobban bevált. Erre az anyagra a figyelmet legelőször Linhart György, a magyar óvári gazd. akadémia tudóstanára hívta fel, a ki több éven át végzett vele kísérleteket a legjobb eredménnyel. A bordói porról szóló jelentésében a következőkben sorolja fel annak előnyeit a bordói lével (rézgálic és mész keverék) számban: 1. Az oldatot igen könnyen, s nagyon rövid idő alatt el lehet készíteni. 2. Az oldat erősen alkalikus hatású s véle a lomb gyen e leveleit még ügynetlen munkás sem képes leperzselni. 3. Az oldat kitűnően tapad s olyan esők, a melyek a rézgálic és mész keveréket okvetlenül lemossák, nem képesek a zöld részekről lemosni. A permetezésnél megmaradt mennyiséget egy bedugaszolható hordóban huzamosabb ideig eltarthatjuk a nélkül, hogy az állás ártana az oldatnak. Amellett bordói por használata a csöbbs is mint a házilag elkészített bordói léé, mivel sokkal tökéletesebben tapad, mint a legpontosabban elkészített

rézgálic és mészkeverék, s így kevesebb kell belőle. A jobb tapadás pedig onnan ered: hogy a bordói porhoz cukor is van keverve, mely a tapadást lényegesen fokozza. Míg ugyanis a bordói léhez az első permetezésnél 1, a másodikkal 2, a harmadikkal 3 kg. rézgálicot és ugyan annyi meszet kell venni, addig a bordói porból az első permetezéshez 1, a másodikkal és harmadikkal 2 lefeljebb 2 1/2 százalék minden körülmények közt elegendő. Az oldat elkészítése pedig — szemben a rézgálic és mészkeverékkel néhány pere alatt történhetik meg, s így munkában is nagy a megtakarítás. A mellett a bordói por-oldat tisztaságánál fogva a permetező gép dióját és szelepeit nem dugaszolja el, s így ki van zárva a bordói por használatánál annak lehetősége is, hogy a géptisztítása miatt a legbecsesebb idő elpocsékolassék, már pedig erre a bordói lénél naponkint van eset Végül az oldat elkészítését akár milyen gyakorlatlan napszámokra rá lehet bízni, legfeljebb anyagot pazarol, ha nem ismeri pontosan a vizes kád tartalmát, de kárt a szőlőben semmi esetre sem tehet. A Magyar Mezőgazdák Szövetkezete, mely a bordói port, ezt a kitűnő anyagot gyártatja és forgalomba hozza, bárkinek, aki iránta érdeklődik, díjmentesen küld részletes ismertető füzetet.

Szerkesztői üzenet.

P. S. H.-Szoboszló. Majd előszóval megbeszéljük a dolgot. Azonban valaminek a beküldését már utolsó találkozásunk alkalmával figyelmedbe ajánlottam s mind ez ideig se szó, se semmi! — **S. Á. Gát,** mint minden szíveségért, úgy ezért is köszönök. — **B. F. Nánás.** A jelzett dolgozato szívesen veszem és várom. Félreértésről meg szó sem lehet. Abban a bizonyos lapban is jó helye van. — **Felsővégesi?** A referádák közlésében a beérkezési idő szerént állapítom meg a sorrendet. A tiedre már legközelebb sor kerül. Szíves üdvözlöt. — **Referens Nevetlenfalu.** A közügyet érdeklő minden legkisebb értesítést szívesen fogadok s azt meg is köszönöm. Néha azonban megesik, hogy ugyan azon tárgyról ketten is írnak, nem egy és ugyanazon napon. Ilyenkor elvem az, hogy azt teszem közzé, a melyik a kettő közül időrendileg előbb érkezett be. Ezt azt gondolom: kiki természetesen találja. Én di ekt és saját *iniciativámra* személyileg senkinél sem szoktam alkalmatlankodni, hogy nekem referádát adjon, mert hiszen nem nekem van azokra szükségem, hanem mindnyájunknak. Azonban, ha valaki akár alkalmasszerűleg, akár közvetlenül felajánlja szíveségét, természetesen: örömmel fogadom s számitok rá. Ilyen szíves ajánlatról s általam örömmel fogadott ígéretről lehet szó a jelen esetben is. Nem kell az ilyen dolgokból mindjárt „casus belli”-it csinálni. Míg gyakorló lelkész voltam, nekem is maradt cikkem nyomatlanul, de eszembe sem jutott ezen fennakadni, noha akkor már Püspökladányból szerkesztője is voltam a sok válságon keresztül ment „Debr. Prot. Lap”-nak. S én dolgoztam nemcsak minden reménye nélkül a jutalomnak, hanem úgy, hogy először is anyagi felelősséget vállaltam magamra több száz forintnyi összegig s aztan a sürü, csaknem minden napi levelezések folytán más oldalról is megterheltem magamat. Csakis így vált lehetségessé, hogy a „Debr. receni Prot. Lap” ma a köteles másfél iv helyett rendszeren két, sőt néha 3 iven is jelenik meg. — **J. S. Arad.** Lekéselt. A jövő számban hozom. — **H. E. Vadász.** A beküldött nekrológot közölni fogom.

Tartalom-jegyzék: Az ev. ref. egyetemes tanügyi bizottság második felirata az elméleti jog- és államtudományi államvizsga és a jogi oktatás tárgyában. Ballagi Géza. Antal Gábor. — **Tárca:** Közistenitisztelestünk. Csiky Lajos. — **Közéletünk:** A debreceni egyházmegye közgyűlése. Sz. L. — A szatmári ev. ref. egyházmegye közgyűlése. Kovács Lajos. — A felsőszabolcsi ev. ref. egyházmegye közgyűlése. Korocz József. — **Irodalom.** Külföld: Az evangelisatio munkája Svájc katolikus kantonjaiban. Veress István. — **Külföldiek.**

Felelős szerkesztő: **ERŐSS LAJOS.**

Pályázat,

a szatmári egyházmegyébe kebeleztet gyűgyei lelkészi állomásra.

Javadalma: 6 kat. hold föld, 8 öl tűzifa,

termény, szolgálmány, kiegészítve 1300 koronára 570 kor. 50 fillér állami kiegészítéssel. Az állomás azonnal elfoglalandó. Pályázati kérvények, minősítéssel és szolgálati bizonyítvánnyal beadandók 1902. május 17-ik napjáig Biki Károly espereshez (Szatmár.)

Debrecen, 1902. ápril. 22.

Kiss Aron
püspök

Pályásat,

a hevesnagykunsági ev. reform. egyházmegyébe kebelezett tiszta-roffi egyház, lemondás folytán megürült lelkészi állomásra:

Évi jövedelem díjlevél szerint 2882 kor.

1. Nyolczszáz, 800 korona az egyház pénztárából.

2. Egy egész telek föld (36 kis hold) jelenlegi hasznobére 720, hétszázhusz korona.

3. Tizenhat, 16 közös legelői illetőség és négy, 4 tarló páskum; hasznobérbe adható a 10 kor. = 200, kettőszáz korona.

4. Gyült buza az egyház magtárából 34·44 Hl.

5. Gyült árpa az egyház magtárából 34·44 Hl. jelenleg a 4. sz. alattival megváltva: hatszázötven, 650 kor.

6. Kilenc, 9 öl fűzfa, megér helyi viszonyok szerint hatvankettő, 62 koronát.

7. Stoláre váltság (esk. ker. és esketéshez szükségelt ker. anyakönyvi kivonatok) háromszáz, 300 kor.

8. Temetések díja, mintegy évi egyszázötven, 150 kor.

9. Lakás.

A fizetés évnegyedenként előre történik, s a föld adóját az egyház fizeti.

Megjegyeztetik, hogy a föld felerészének jövedelme, tehát az őszi vetés alatt levő rész s a legelő illetőség fele része: 8, illetve a tarló járással együtt: 10 ugynevezett páskom jog távozó lelkészt illeti ez évben; a tavasziak alá kerülendő birtokrészt egyháztanács új lelkész javára feles-munkásoknak adja ki.

Megválasztandó lelkész hivatalát a választás, illetve annak megerősítése után azonnal elfoglalni tartozik.

A felszerelt pályázati kérvények f. évi május 18-ig Dorogi Lajos espereshez Kisujszállásra küldendők.

A tiszta-roffi egyház az egyházmegye 66/894. sz. végzésével másod osztályban van sorozva.

Debrecen, 1902. ápr. 21.

Kiss Aron
püspök.

NEUMANN M.

cs. és kir. udvari szállító

Debreczen, Főtér, a magy. kir. postával szemben.

Áruházában levő mindennemű öltönyök, színre, minőségre és olcsóságra nézve első helyen állanak.

Kizárólag csak a tulajdonát képező eredeti modelljei szerint készült fiu- és gyermek ruhák vannak raktáron.

Minden darab saját műhelyében, személyes felügyelete alatt készül.

Az ország minden nagyobb városaiban hatalmas fiók-telepek.

Alapított 1845-ben.